

Rolnummer 7147
Arrest nr. 162/2020 van 17 december 2020

A R R E S T

In zake : het beroep tot gedeeltelijke vernietiging van de ordonnantie van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest van 23 juli 2018 « tot wijziging van de ordonnantie van 19 juli 2001 betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, de ordonnantie van 1 april 2004 betreffende de organisatie van de gasmarkt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, betreffende wegenisretributies inzake gas en elektriciteit en houdende wijziging van de ordonnantie van 19 juli 2001 betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de ordonnantie van 12 december 1991 houdende oprichting van begrotingsfondsen », ingesteld door de vzw « Inter-Environnement Bruxelles » en anderen.

Het Grondwettelijk Hof,

samengesteld uit de voorzitters F. Daoût en L. Lavrysen, en de rechters T. Merckx-Van Goey, P. Nihoul, T. Giet, R. Leysen, J. Moerman, M. Pâques, Y. Kherbache en T. Detienne, bijgestaan door de griffier F. Meersschaut, onder voorzitterschap van voorzitter F. Daoût,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

* *

I. Onderwerp van het beroep en rechtspleging

Bij verzoekschrift dat aan het Hof is toegezonden bij op 19 maart 2019 ter post aangetekende brief en ter griffie is ingekomen op 20 maart 2019, is beroep tot vernietiging ingesteld van de artikelen 3, 5° en 6°, 4, 2°, 12, 1°, c) en d), 24, 32, 1°, b), 53, 55, 56, 3°, 60, d) en e), 67, 75 en 84 van de ordonnantie van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest van 23 juli 2018 « tot wijziging van de ordonnantie van 19 juli 2001 betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, de ordonnantie van 1 april 2004 betreffende de organisatie van de gasmarkt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, betreffende wegenisretributies inzake gas en elektriciteit en houdende wijziging van de ordonnantie van 19 juli 2001 betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de ordonnantie van 12 december 1991 houdende oprichting van begrotingsfondsen » (bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 20 september 2018, tweede editie) door de vzw « Inter-Environnement Bruxelles », de beroepsvereniging « Union des Naturopathes de Belgique », Anne Denis, Nathalie Erpelding en Gérald Hanotiaux, bijgestaan en vertegenwoordigd door Mr. D. Brusselmans, advocaat bij de balie van Waals-Brabant.

Memories en memories van wederantwoord zijn ingediend door :

- de cvba « Sibelga », bijgestaan en vertegenwoordigd door Mr. J. Sautois, advocaat bij de balie te Brussel;

- de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, bijgestaan en vertegenwoordigd door Mr. F. Vlassembrouck en Mr. Y. Laghmiche, advocaten bij de balie te Brussel;

- de Waalse Regering, bijgestaan en vertegenwoordigd door Mr. G. Block, advocaat bij de balie te Brussel;

- de Vlaamse Regering, bijgestaan en vertegenwoordigd door Mr. D. Verhoeven, Mr. F. Judo en Mr. T. Souverijns, advocaten bij de balie te Brussel.

De verzoekende partijen hebben een memorie van antwoord ingediend.

Bij beschikking van 23 september 2020 heeft het Hof, na de rechters-verslaggevers T. Giet en R. Leysen te hebben gehoord, beslist dat de zaak in staat van wijzen is, dat geen terechtzitting zal worden gehouden, tenzij een partij binnen zeven dagen na ontvangst van de kennisgeving van die beschikking een verzoek heeft ingediend om te worden gehoord, en dat, behoudens zulk een verzoek, de debatten zullen worden gesloten op 7 oktober 2020 en de zaak in beraad zal worden genomen.

Ingevolge het verzoek van de Waalse Regering om te worden gehoord, heeft het Hof bij beschikking van 7 oktober 2020 de dag van de terechtzitting bepaald op 12 november 2020.

Op de openbare terechtzitting van 12 november 2020 :

- zijn verschenen :

- . Mr. D. Brusselmans, voor de verzoekende partijen;

- . Mr. J. Sautois, voor de cvba « Sibelga » (tussenkomenende partij);
- . Mr. Y. Laghmiche, voor de Brusselse Hoofdstedelijke Regering;
- . Mr. G. Block, voor de Waalse Regering;
- . Mr. J. Van Orshoven, advocaat bij de balie te Brussel, voor de Vlaamse Regering;
- hebben de rechters-verslaggevers T. Giet en R. Leysen verslag uitgebracht;
- zijn de voornoemde advocaten gehoord;
- is de zaak in beraad genomen.

De bepalingen van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof met betrekking tot de rechtspleging en het gebruik van de talen werden toegepast.

II. *In rechte*

- A -

Ten aanzien van de ontvankelijkheid

A.1. De eerste verzoekende partij verantwoordt haar belang bij het beroep door zich te beroepen op haar statutaire doelen en naar de acties die zij voert tegen de uitrol van slimme elektriciteitsmeters, waaronder de organisatie van en de participatie aan een collectief. De tweede verzoekende partij verantwoordt haar belang om in rechte te treden door zich te beroepen op haar maatschappelijk doel inzake bescherming van de gezondheid, met inbegrip van de bescherming van de gezondheid van de gebruikers van het elektriciteits- en gasnet in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest tegen elektromagnetische vervuiling. De derde en de vierde verzoekende partij, die in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest wonen, lijden aan een syndroom van intolerantie voor elektromagnetische velden, die werd gestaafd met een medisch getuigschrift. De vijfde verzoekende partij woont in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en verantwoordt haar belang om in rechte te treden door het feit dat zij het slachtoffer zou kunnen worden van discriminatie indien zij zich verzet tegen de installatie van een slimme meter, waardoor zij zonder meer zou worden uitgesloten als gebruiker van het net.

A.2.1. De Brusselse Hoofdstedelijke Regering werpt op dat het beroep niet ontvankelijk is wegens ontstentenis van belang. In de eerste plaats kan de ordonnantie van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest van 23 juli 2018 « tot wijziging van de ordonnantie van 19 juli 2001 betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, de ordonnantie van 1 april 2004 betreffende de organisatie van de gasmarkt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, betreffende wegenisretributies inzake gas en elektriciteit en houdende wijziging van de ordonnantie van 19 juli 2001 betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de ordonnantie van 12 december 1991 houdende oprichting van begrotingsfondsen » (hierna : de ordonnantie van 23 juli 2018) het statutaire of maatschappelijke doel dat is vastgesteld in de statuten van de eerste en de tweede verzoekende partij niet raken. Wat de derde en de vierde verzoekende partij betreft, herinnert de Brusselse Hoofdstedelijke Regering eraan dat elektrohypersensitiviteit geen ziekte is die door de Wereldgezondheidsorganisatie is erkend, zodat een arts niet kan getuigen dat er een objectief verband is tussen bepaalde symptomen en de blootstelling aan elektromagnetische velden. Het loutere feit dat men gevoelig is voor elektromagnetische straling verantwoordt niet iemands belang bij het beroep omdat de ordonnantie van 23 juli 2018 in alternatieve maatregelen voorziet die precies de elektrohypersensitieve personen beschermen. De vijfde verzoeker, die niet elektrohypersensitief is, doet ten slotte van geen enkel belang blijken dat onderscheiden is van dat van eender welke burger.

A.2.2. De Brusselse Hoofdstedelijke Regering merkt op dat de verzoekende partijen alleen kritiek uitoefenen op de artikelen 24 en 67 van de ordonnantie van 23 juli 2018. Het beroep is dus niet ontvankelijk in zoverre het gericht is tegen de artikelen 3, 5°, 6°, 4, 2°, 12, 1°, c) en d), 32, 1°, b), 53, 55, 56, 3°, 60, d) en e), 75 en 84 van dezelfde ordonnantie.

A.3. De Vlaamse Regering merkt op dat alleen de artikelen 24 en 67 van de ordonnantie van 23 juli 2018 worden bestreden, zodat het beroep voor het overige niet ontvankelijk is.

A.4.1. In hun memorie van antwoord erkennen de verzoekende partijen dat de middelen de artikelen 24 en 67 van de ordonnantie van 23 juli 2018 beogen. De andere bestreden bepalingen hangen echter af van de artikelen 24 en 67 en samen vormen ze een coherent geheel, zodanig dat de vernietiging van de twee genoemde artikelen moet leiden tot de vernietiging van alle bestreden bepalingen.

A.4.2. De verzoekende partijen antwoorden vervolgens, wat het belang van de eerste verzoekende partij betreft, dat de installatie van slimme meters afbreuk doet aan haar statutair doel van milieubescherming, met inbegrip van de strijd tegen elektromagnetische vervuiling. De eerste verzoekende partij is overigens lid van het collectief « Stop compteurs communicants » en heeft daardoor een belang bij het tweede middel en, in ruimere zin, het beroep.

De Brusselse Hoofdstedelijke Regering betwist niet op onderbouwde wijze de pertinentie of waarheidsgetrouwheid van hetgeen vermeld is in de medische getuigschriften die de elektrohypersensitiviteit van de derde en de vierde verzoekende partij bevestigen. Het belang van de vijfde verzoekende partij, dat verband houdt met elektromagnetische vervuiling en met het risico van uitsluiting indien zij de plaatsing van een slimme meter zou weigeren, valt niet samen met dat van de meerderheid van de burgers.

A.5. De Brusselse Hoofdstedelijke Regering repliceert dat de verzoekende partijen hun belang bij het beroep niet aantonen. Het collectief belang waarop de eerste en de tweede verzoekende partij zich lijken te beroepen wordt niet aangetoond, aangezien hun statutair of maatschappelijk doel niet van bijzondere aard is en niet onderscheiden is van het algemeen belang. De vijfde verzoekende partij heeft geen enkel persoonlijk belang dat onderscheiden is van dat van de meerderheid van de burgers, en het loutere feit dat zij tot een collectief behoort, impliceert niet dat zij een voldoende persoonlijk belang heeft.

A.6. De Vlaamse Regering repliceert dat de verzoekende partijen niet aantonen in welk opzicht de andere bestreden bepalingen dan de artikelen 24 en 67 van de ordonnantie van 23 juli 2018 ongrondwettig zouden zijn. De coherentie en de leesbaarheid van de wetgevende teksten in geval van vernietiging van de voormelde artikelen 24 en 67 moeten worden verzekerd door de wetgever en zijn geen relevant criterium om de omvang van de toetsing door het Hof te bepalen.

A.7.1. De intercommunale coöperatieve vennootschap met beperkte aansprakelijkheid (cvba) « Sibelga » verantwoordt haar belang om in deze procedure tussen te komen door haar hoedanigheid van distributienetbeheerder voor elektriciteit en gas in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en door het feit dat zij belast is met de installatie van de slimme meters bedoeld in de ordonnantie van 23 juli 2018.

A.7.2. De tussenkomende partij is van mening dat alleen de artikelen 24 en 67 van de ordonnantie van 23 juli 2018 worden bestreden, zodat het beroep voor het overige niet ontvankelijk is.

Ten gronde

Wat het eerste middel betreft

A.8.1. De verzoekende partijen leiden een eerste middel af uit de schending, door de artikelen 24 en 67 van de ordonnantie van 23 juli 2018, van de artikelen 10, 11 en 23 van de Grondwet, artikel 14 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, de artikelen 2, 3, lid 3, tweede alinea, en 9 van het Verdrag betreffende de Europese Unie en de artikelen 20 en 21 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie.

A.8.2. In het eerste onderdeel stellen zij dat de bestreden artikelen 24 en 67 van de ordonnantie van 23 juli 2018 zonder redelijke verantwoording voorzien in een gedifferentieerde uitrol van de slimme meters, in eerste instantie op basis van de « prioritaire niches » die zijn vastgelegd bij het bestreden artikel 24 en vervolgens, in voorkomend geval, overeenkomstig het bestreden artikel 67, bij nieuwe categorieën van begunstigden die

worden bepaald op basis van een transversaal onderzoek van de Reguleringscommissie voor energie in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (BRUGEL) en na een openbaar onderzoek en een debat in het Parlement.

In de parlementaire voorbereiding van de ordonnantie van 23 juli 2018 wordt niet toegelicht waarom bepaalde categorieën van gebruikers als « prioritaire niches » worden beschouwd, zonder dat in een uitrol van slimme meters voor alle gebruikers wordt voorzien. Die « prioritaire niches » gaan verder dan de prioriteit die voortvloeit uit artikel 9 van de richtlijn 2012/27/EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 « betreffende energie-efficiëntie, tot wijziging van Richtlijnen 2009/125/EG en 2010/30/EU en houdende intrekking van de Richtlijnen 2004/8/EG en 2006/32/EG » (hierna : de richtlijn 2012/27/EU). Bovendien wordt de organisatie van die gefaseerde uitrol overgelaten aan het discretionaire oordeel van de distributienetbeheerder. Daaruit zou volgens de verzoekende partijen een manifeste tegenstrijdigheid volgen tussen, enerzijds, het mandaat dat aan de distributienetbeheerder wordt gegeven om zelf de door de ordonnantie ingevoerde geleidelijke uitrol te plannen en, anderzijds, de limitatieve lijst die in de ordonnantie zelf is vastgelegd, met zes categorieën van gebruikers die kennelijk als prioritair moeten worden beschouwd. De discriminatie die daaruit voortvloeit wordt nog versterkt door het feit dat de gebruikers die in de zes « prioritaire niches » worden beoogd de installatie van een slimme meter niet kunnen weigeren.

A.8.3. In het tweede onderdeel bekritisieren de verzoekende partijen het feit dat de bestreden bepalingen de plaatsing van een slimme meter verplicht stellen voor bepaalde gebruikers, op straffe van verval van het recht op toegang tot het net. Een dergelijke uitsluiting van de toegang tot het net is ontoelaatbaar, aangezien de levering van elektriciteit een dienst van openbaar nut vormt en niet gelijk is aan de meting van de geleverde elektriciteit. De burgers die de installatie van een slimme meter weigeren, genieten dus niet langer de meest elementaire rechten, zoals het recht een menswaardig leven te leiden. De verantwoording die wordt gegeven in de parlementaire voorbereiding, namelijk de uitrol van de slimme meters niet te willen belemmeren, is geen rechtvaardiging voor de schending van dat grondrecht en van het beginsel van gelijke behandeling.

A.9.1. De Brusselse Hoofdstedelijke Regering is van oordeel dat het eerste onderdeel van het middel niet ontvankelijk is in zoverre het is afgeleid uit de schending van artikel 14 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en van artikel 23 van de Grondwet, daar de verzoekende partijen niet aangeven in welk opzicht die bepalingen zouden zijn geschonden.

Overigens is het standpunt van de verzoekende partijen waarbij zij aanvechten dat de slimme meters niet op alle gebruikers van toepassing zijn, op zijn minst paradoxaal waarbij wordt aangetoond dat het eerste onderdeel van het middel niet ontvankelijk is wegens ontstentenis van belang of minstens op grond van de exceptie *obscuri libelli*.

A.9.2. De Brusselse Hoofdstedelijke Regering is van oordeel dat de bestreden bepalingen geen verschil in behandeling creëren. Zowel voor de « verplichte niches » bedoeld in artikel 24ter, § 1, eerste lid, van de ordonnantie van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest van 19 juli 2001 « betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest » (hierna : de ordonnantie van 19 juli 2001), ingevoegd bij het bestreden artikel 24, als voor de « prioritaire niches » - alleen deze worden door de verzoekende partijen bekritiseerd - bedoeld in artikel 24ter, § 1, tweede lid, van de ordonnantie van 19 juli 2001, worden de slimme meters door de distributienetbeheerder geïnstalleerd, rekening houdend met het algemeen belang en voor zover dat technisch haalbaar, financieel redelijk en evenredig is gelet op de potentiële energiebesparingen. De bestreden bepalingen creëren bijgevolg geen enkel verschil in behandeling, doordat artikel 24ter, § 2, *in fine*, van de ordonnantie van 19 juli 2001 toelaat de situatie van elektrohypersensitieve personen in aanmerking te nemen. Het valt onder de beoordelingsmarge van de ordonnantiegever te beslissen over een uitrol per niche, in plaats van over een algemene uitrol. Het bestaan van « prioritaire niches » wordt ten slotte verantwoord door de bekommernis om het net in evenwicht te houden alsook om het energieverbruik te verminderen, wat verklaart dat de Europese Unie de uitrol van slimme meters ondersteunt, hetgeen de ordonnantie van 23 juli 2018 ten uitvoer legt, net zoals de andere gewestwetgevers van het Rijk hebben gedaan.

A.9.3. De Brusselse Hoofdstedelijke Regering is van oordeel dat het tweede onderdeel van het middel niet ontvankelijk is of minstens niet gegrond in zoverre de kritiek van de verzoekende partijen niet haar oorsprong vindt in de ordonnantie van 23 juli 2018, maar in de reglementaire uitvoeringsnormen ten aanzien waarvan het Hof geen toetsingsbevoegdheid heeft. In ondergeschikte orde ontzeggen de bestreden bepalingen niet het recht op toegang tot het net, zijnde het recht om het net te gebruiken, dat verschilt van de aansluiting, die de fysieke verbinding met het net betreft, aangezien het Hof van Justitie heeft geoordeeld dat er geen recht op

netaansluiting bestaat. Ten slotte leidt de ordonnantie van 23 juli 2018 niet tot enige inperking van het recht van eenieder om een menswaardig leven te leiden, zodat zij in geen enkel opzicht afbreuk doet aan artikel 23 van de Grondwet.

A.10.1. Met betrekking tot het eerste onderdeel van het middel stelt de Waalse Regering vast dat de verzoekende partijen geen kritiek uitoefenen op het vaststellen van verplichte niches, dat voortvloeit uit de omzetting van artikel 9 van de richtlijn 2012/27/EU, maar alleen op het bestaan van « prioritaire niches », die in de parlementaire voorbereiding voldoende worden verantwoord.

Zo bevinden de verschillende categorieën van gebruikers zich niet in vergelijkbare situaties. Immers, de klanten die een elektrische wagen bezitten, de klanten van wie het jaarlijkse verbruik meer dan 6 000 kWh bedraagt, diegenen die over een opslageenheid of een warmtepomp beschikken, diegenen die hun flexibiliteit aanbieden en de « prosumenten » (die over een gedecentraliseerde installatie voor elektriciteitsproductie beschikken waarvan het vermogen kleiner of gelijk is aan 10 kVA) zijn de actoren van het net die de meeste beheerskosten veroorzaken en die eveneens het meest belang erbij hebben te beschikken over de middelen om hun verbruik te verminderen of te reguleren teneinde hun uitgaven te beperken. De verbruiks- en productieprofielen van de verschillende categorieën van netgebruikers zijn dus verschillend, zodat die categorieën niet hetzelfde voordeel doen met de slimme meters en niet dezelfde invloed hebben op het distributienetbeheer. Een differentiatie in de uitroltermijnen is derhalve gerechtvaardigd.

A.10.2. De Waalse Regering stelt vervolgens dat de criteria voor het onderscheid tussen de gebruikers objectief, redelijk en proportioneel zijn. Niet alleen beschikken de distributienetbeheerders over een beperkte bewegingsvrijheid bij de planning van de uitrol van de slimme meters, bovendien heeft de wetgever, met het systeem van « prioritaire niches », gestreefd naar een evenwicht tussen de effectieve uitrol van de slimme meters - waarvan het de bedoeling is dat hij wordt veralgemeend -, de beheersing van de kosten die voortvloeien uit de vervanging van de meters en de bescherming van de rechten en belangen van de gebruikers. Daarom werd de voorkeur gegeven aan een progressief systeem. Een algemene uitrol zou minder proportioneel zijn, want die zou voorbijgaan aan het feit dat niet alle gebruikers evenveel belang hebben bij het bezit van een slimme meter. Bovendien bepaalt de ordonnantie van 23 juli 2018 dat alleen een slimme meter wordt geïnstalleerd mits rekening wordt gehouden met het algemeen belang, de technische haalbaarheid, het financieel redelijke karakter van de installatie en de evenredigheid, gelet op de potentiële energiebesparingen. De evenredigheid van de maatregel wordt verder nog bevestigd door het feit dat de verplichting tot uitrol alleen op basis van een beslissing van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, na een advies van BRUGEL en debatten in het Parlement, kan worden uitgebreid tot nieuwe categorieën van gebruikers.

A.10.3. Ten aanzien van het tweede onderdeel van het middel is de Waalse Regering van mening dat het Hof nog niet erkend heeft dat er op grond van artikel 23 van de Grondwet een recht op energievoorziening bestaat. Hoe dan ook, in plaats van het beschermingsniveau van de netgebruikers te verminderen, kennen de bestreden bepalingen hun nieuwe rechten en voordelen toe. Enerzijds moet het net nog altijd verplicht voldoen aan verschillende technische normen en wijkt de ordonnantie van 23 juli 2018 niet af van de procedures en waarborgen die voorafgaan aan een eventuele ontkoppeling van een netgebruiker. Anderzijds verbetert de uitrol van slimme meters de situatie van de gebruikers, door de kwaliteit van de door de distributienetbeheerders geleverde diensten te verbeteren, een duidelijkere facturering mogelijk te maken en de netbeheerders meer inzicht in de verbruiksstromen te geven, wat van essentieel belang is voor de elektromobiliteit en de gedecentraliseerde hernieuwbare energiebronnen. Hoe dan ook, de productie van elektromechanische meters en budgetmeters zal geleidelijk aan verdwijnen om plaats te maken voor de slimme meters, zodanig dat de netgebruikers uitrusten met slimme meters, de enige manier is om hun toegang tot het net te garanderen.

A.11.1. De Vlaamse Regering is van mening dat het eerste middel niet ontvankelijk is in zoverre het is afgeleid uit de schending van artikel 14 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, doordat dit artikel een bijkomstig karakter heeft, en uit de schending van artikel 23 van de Grondwet, doordat het niet aantoonbaar is in welk opzicht die grondwettelijke bepaling geschonden zou zijn.

A.11.2. De Vlaamse Regering stelt verder dat het eerste onderdeel van het middel ongegrond is. Het aangeklaagde verschil in behandeling bestaat niet, aangezien iedere netgebruiker kan verzoeken om de installatie van een slimme meter. Hoe dan ook zou het gaan om een tijdelijk verschil, aangezien de ordonnantie van 23 juli 2018 uiteindelijk tot doel heeft alle gebruikers te voorzien van een slimme meter.

A.11.3. Volgens de Vlaamse Regering is er ook geen sprake van een schending van artikel 9 van de richtlijn 2012/27/EU, aangezien punt a) van die bepaling uitdrukkelijk bepaalt dat een aanwezige meter

vervangen kan worden door een slimme meter. Hoe dan ook kunnen de lidstaten andere hypothesen voor de plaatsing van een slimme meter dan genoemd in de richtlijn 2012/27/EU vastleggen. Vervolgens is het legitiem te bepalen dat de netbeheerder, via een investeringsplan, een geleidelijke uitrol van de slimme meters bewerkstelligt binnen door de ordonnantie vastgelegde « prioritaire niches ». Dat houdt geen enkele tegenstrijdigheid in, want het vastleggen van de « prioritaire niches » werd duidelijk verantwoord in de parlementaire voorbereiding.

A.11.4. De Vlaamse Regering stelt vervolgens dat het tweede onderdeel van het eerste middel niet gegrond is. De bestreden bepalingen voorzien niet in een ontzegging van de toegang tot het net. Zij leggen slechts technische modaliteiten op voor de uitrusting die toegang tot het net mogelijk maakt. Voor sommige netgebruikers is die toegang voortaan gekoppeld aan de installatie van een slimme meter. Dezelfde redenering geldt overigens wat betreft de regels van het technisch reglement voor het beheer van het net en de toegang daartoe. Wie die regels niet in acht neemt, beschikt natuurlijk wel over een recht van toegang tot het net, maar de uitoefening van dat recht kan worden geweigerd omdat het genot van het recht ondergeschikt is aan de inachtneming van de technische regels.

A.11.5. Volgens de Vlaamse Regering is de verplichting om in te stemmen met de plaatsing van een slimme meter, niet disproportioneel omdat zij het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest in staat stelt de doelstelling te bereiken die erin bestaat slimme meters in te voeren, en die wordt opgelegd door de Europese Unie. Die aanvaardingsverplichting ligt in het verlengde van de bevoegdheid van de autoriteiten tot de uitrol van slimme meters te beslissen. Dat betekent niet dat de gebruiker ook de commerciële functies van de slimme meters moet aanvaarden.

A.11.6. De Vlaamse Regering is overigens van mening dat de slimme meters geen ongemakken voor de gebruikers met zich brengen, behalve voor diegenen die elektrohypersensitief zijn, voor wie de netbeheerder in alternatieve technologische oplossingen moet voorzien. Er bestaat een afwijking op de verplichting om de plaatsing van de meter te aanvaarden. Omgekeerd zijn er talrijke voordelen voor de maatschappij, met name de optimale werking van het elektriciteitsnet en interessantere commerciële voorwaarden voor de gebruiker. Bovendien biedt de ordonnantie van 23 juli 2018 voldoende bescherming van de persoonlijke levenssfeer en voorziet zij in een afwijking voor personen die lijden aan elektrohypersensitiviteit. Tot slot hebben noch BRUGEL, noch de afdeling wetgeving van de Raad van State de verplichte installatie van slimme meters in sommige gevallen bekritiseerd. Daaruit volgt dat het verschil in behandeling berust op een objectief, relevant en proportioneel criterium.

A.11.7. De Vlaamse Regering concludeert dat het middel niet gegrond is.

A.12.1. De cvba « Sibelga », tussenkomenende partij, stelt vast dat de verzoekende partijen niet uiteenzetten in welk opzicht de artikelen 2, 3 en 9 van het Verdrag betreffende de Europese Unie – die programmatische bepalingen zijn - door de bestreden bepalingen zouden worden geschonden. Het middel dient bijgevolg in die zin te worden opgevat dat het alleen een schending van de artikelen 10 en 11, in samenhang gelezen met artikel 23, van de Grondwet aanklaagt.

A.12.2. Wat het eerste onderdeel van het middel betreft, stelt de tussenkomenende partij vast dat artikel 67 van de ordonnantie van 23 juli 2018 niet voorziet in « prioritaire niches », zodat het middel alleen gericht is tegen artikel 24 van dezelfde ordonnantie. Enerzijds is de kritiek op het tempo waarin de slimme meters worden uitgerold, paradoxaal in het licht van de algemene economie van het beroep, dat het principe zelf van de installatie van die tellers verwerpt. De grieven kunnen eerder worden gelijkgesteld met een opportuniteitskritiek, die het Hof niet vermag te onderzoeken. Anderzijds zetten de verzoekende partijen niet uiteen in welk opzicht de zes « prioritaire niches » kennelijk onredelijk zouden zijn of de elektriciteitsverbruikers op discriminerende wijze zouden raken, aangezien die « prioritaire niches » uitgebreid werden verantwoord in de parlementaire voorbereiding van de ordonnantie van 23 juli 2018. Tot slot kan de kritiek niet slaan op de « prioritaire niche » die is bepaald in artikel 24ter, § 1, tweede lid, 5°, van de ordonnantie van 19 juli 2001, die betrekking heeft op de gebruikers die verzoeken om de installatie van een slimme meter.

A.12.3. Wat het tweede onderdeel van het middel betreft, is de tussenkomenende partij van mening dat de verzoekende partijen niet aantonen in welk opzicht de ordonnantie van 23 juli 2018 in strijd zou zijn met artikel 23 van de Grondwet, noch welk door die bepaling vastgelegd recht geschonden zou zijn.

A.13.1. De verzoekende partijen antwoorden, met betrekking tot het eerste onderdeel, dat de kritiek geen betrekking heeft op het feit dat de uitrol van de slimme meters niet voor alle netgebruikers geldt, maar op het feit

dat het verschil in behandeling tussen de categorieën van netgebruikers niet berust op een objectief criterium en niet redelijk verantwoord is.

Het middel heeft ook betrekking op de manifeste tegenstrijdigheid tussen het mandaat dat aan de distributienetbeheerder wordt gegeven om de « prioritaire niches » van gebruikers te bepalen, enerzijds, en de vaststelling in de ordonnantie van 23 juli 2018 zelf van een limitatieve lijst van zes categorieën van gebruikers die duidelijk als prioritair moeten worden beschouwd, anderzijds. Daaruit volgt een ongelijke behandeling van de gebruikers, ongeacht de « niche » waartoe zij behoren, terwijl de Brusselse minister van Energie verklaarde dat de uitrol van de slimme meters aan alle marktdeelnemers ten goede komt.

A.13.2. De verzoekende partijen antwoorden vervolgens dat zij niet begrijpen waarom de doelstellingen die worden nagestreefd met de uitrol van de slimme meters, bij voorkeur moeten worden bereikt door de « grootverbruikers », in plaats van door alle gebruikers. Alle netgebruikers bevinden zich nochtans in dezelfde situatie wat die doelstellingen betreft.

A.13.3. De verzoekende partijen antwoorden verder dat, in tegenstelling tot hetgeen de Waalse Regering in haar memorie beweert, de tekst van de ordonnantie van 23 juli 2018 bevestigt dat de distributienetbeheerder over de grootste bewegingsvrijheid beschikt om « prioritaire niches » vast te leggen in zijn investeringsplan.

A.13.4. Ten aanzien van het tweede onderdeel antwoorden de verzoekende partijen dat de Brusselse Hoofdstedelijke Regering voorbijgaat aan het feit dat de plaatsing van de slimme meters vaak netgebruikers beoogt die beschikken over een analoge meter die zijn functie vervult. Als ze de plaatsing van een slimme meter weigeren, wordt hun als straf niet alleen een nieuwe slimme meter ontnomen, maar verliezen zij ook de aanwezige functionele elektromechanische meter.

De mogelijkheid om de aansluiting op het net te ontnemen, vormt een klaarblijkelijke schending van de *standstill*-verplichting vervat in artikel 23, 3° en 5°, van de Grondwet, die het recht op energie, afgeleid uit het recht op huisvesting, beschermt. Voor de aanzienlijke achteruitgang die daaruit voortvloeit bestaat geen enkele reden van algemeen belang aangezien de installatie van slimme tellers niet doeltreffend is om de energietransitie te garanderen en omdat een elektriciteitsafsluiting of -beperking op afstand niet noodzakelijk is. Zelfs indien het Hof zou oordelen dat de bestreden bepalingen een doel van algemeen belang nastreven, zijn zij disproportioneel.

A.13.5. De verzoekende partijen antwoorden vervolgens dat de vermoede voordelen van de slimme meters getuigen van een weinig onderbouwde mening. Ten slotte is de stopzetting van de productie van de elektromechanische meters slechts het antwoord op de beslissing van de autoriteiten om een nieuw type meter verplicht te stellen.

A.13.6. De verzoekende partijen antwoorden ten slotte dat de bekritiseerde ongelijke behandeling nog versterkt wordt door de controle op afstand van het energieverbruik van de gebruikers via de functies van de slimme meters. De distributienetbeheerder kan immers, in de andere gevallen dan in het kader van de « verplichte niches », op afstand de stroomtoevoer afsluiten of beperken, zonder uitdrukkelijke toestemming van de klant. Zulke handelingen, die worden uitgevoerd zonder verplaatsing van een technicus, zijn niet bestaanbaar met artikel 23 van de Grondwet.

A.14.1. Wat het eerste onderdeel van het middel betreft, repliceert de Brusselse Hoofdstedelijke Regering dat de kritiek met betrekking tot het ontbreken van een algemene uitrol van de slimme meters niet in het belang is van personen die tegen slimme meters gekant zijn. Voor het overige zijn de « prioritaire niches » verantwoord en proportioneel. De « prosumenten » zijn steeds verplicht geweest zich met een specifieke teller uit te rusten, en de andere gewesten van het Rijk bepalen ook dat de grootverbruikers over slimme meters moeten beschikken, om het doel van de Europese Unie met name een vermindering van het energieverbruik te verwezenlijken. De mogelijkheid voor de eindafnemer om zijn flexibiliteit aan te bieden of zelf een slimme meter te vragen, doet overigens elk verschil in behandeling teniet. Een gesegmenteerde planning dringt zich overigens op omdat de vervanging van 600 000 tellers technisch gezien niet mogelijk is binnen een korte tijdsspanne; er wordt bijgevolg voorrang gegeven aan de gebruikers die er het meest belang bij hebben zich van een dergelijke uitrusting te voorzien.

Ten slotte wordt het vastleggen van de « prioritaire niches » niet overgelaten aan de distributienetbeheerder, die zich moet houden aan de ordonnantie van 19 juli 2001, zoals gewijzigd bij de ordonnantie van 23 juli 2018, door middel van een vijfjaarlijks investeringsplan dat elk jaar moet worden goedgekeurd, na advies van BRUGEL en een openbare raadpleging. Bovendien kan de Brusselse Hoofdstedelijke Regering eventuele nieuwe

categorieën van gebruikers alleen na een debat in het Parlement bepalen, op voorwaarde dat een specifiek en transversaal onderzoek van BRUGEL de economische, ecologische en sociale wenselijkheid daarvan aantoonst, en na een openbare raadpleging.

A.14.2. Wat het tweede onderdeel van het middel betreft, repliceert de Brusselse Hoofdstedelijke Regering dat de ordonnantie van 23 juli 2018 niets wijzigt aan het huidige systeem van de tellers, waarin de distributienetbeheerder eigenaar is van de tellers, die door de klanten worden gehuurd zonder dat zij ze kunnen kiezen, en waarbij de toevoer van elektriciteit afhangt van een aansluiting op het net. Aangezien het type teller de kwaliteit van de elektriciteits- of gastoevoer niet aantast, hebben de bestreden bepalingen niets te maken met de *standstill*-verplichting bedoeld in artikel 23 van de Grondwet.

A.15.1. Ten aanzien van het eerste onderdeel repliceert de Waalse Regering dat, in tegenstelling tot hetgeen de verzoekende partijen beweren, de distributienetbeheerder over een beperkte bewegingsvrijheid beschikt, aangezien hij verplicht is slimme meters te installeren bij de « verplichte niches » en slechts over een beoordelingsbevoegdheid beschikt in het geval van de « prioritaire niches », die nauwkeurig zijn omschreven in de tekst van de ordonnantie van 23 juli 2018.

A.15.2. Ten aanzien van het tweede onderdeel repliceert de Waalse Regering dat de verzoekende partijen voorbijgaan aan het feit dat de ordonnantie van 23 juli 2018 niet in de eerste plaats tot doel heeft slimme meters op te leggen en dat zij eerder een kader wil bieden voor de uitrol ervan, die een algemene tendens is op de markt en die zonder enige ordonnantie volledig in handen zou zijn van de netbeheerders. De verzoekende partijen verliezen overigens uit het oog dat de markten waarop de meterfabrikanten actief zijn, meer dan alleen Wallonië of België omvatten.

A.16.1. De Vlaamse Regering repliceert dat de gebruikers die zich in een prioritair segment bevinden, niet vergelijkbaar zijn met de gebruikers die daar niet toe behoren. Ook al zouden zij vergelijkbaar zijn, de Vlaamse Regering heeft al aangetoond dat het Europees recht een gespreide uitrol van de slimme meters toelaat, zolang dat er niet de minste discriminatie kan bestaan.

A.16.2. De memorie van toelichting maakt het overigens mogelijk de tekst van de ordonnantie van 23 juli 2018 te verduidelijken zonder dat enige manifeste tegenstrijdigheid aan het licht komt, zoals de verzoekende partijen beweren, en zonder dat die tekst tot een vaststelling van ongrondwettigheid leidt. De bewering dat de bestreden bepalingen afbreuk zouden doen aan de *standstill*-verplichting die zou gelden voor een zogenaamd « recht op energie », is evenmin gegrond.

A.17. De tussenkomende partij repliceert, ten aanzien van het eerste onderdeel van het middel, dat de verzoekende partijen de ordonnantie van 23 juli 2018 ten onrechte verwijten dat zij de « prioritaire niches » niet definieert, aangezien die niches door de wetgever werden gedefinieerd en in de parlementaire voorbereiding worden verantwoord. De opportuniteit van een geleidelijke uitrol van de slimme meters valt niet onder het toezicht van het Hof.

Het tweede onderdeel van het middel berust op een onjuiste premisse omdat, ook al wenst de ordonnantiegever de geleidelijke uitrol van de slimme meters niet te belemmeren, hij echter in de ordonnantie van 23 juli 2018 niet heeft bepaald dat de gebruikers die zulk een teller zouden weigeren van rechtswege de toegang tot het net wordt ontzegd.

Wat het tweede middel betreft

A.18.1. De verzoekende partijen leiden een tweede middel af uit de schending, door de artikelen 24 en 67 van de ordonnantie van 23 juli 2018, van artikel 22 van de Grondwet, artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, de artikelen 2, 3, lid 2, en 6 van het Verdrag betreffende de Europese Unie, de artikelen 7 en 8 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, de artikelen 5, 6 en 13 van de richtlijn 2002/58/EG van het Europees Parlement en de Raad van 12 juli 2002 « betreffende de verwerking van persoonsgegevens en de bescherming van de persoonlijke levenssfeer in de sector elektronische communicatie (richtlijn betreffende privacy en elektronische communicatie » en de artikelen 5, 6, 7, 17, 18, 21, 22 en 32 van de verordening (EU) 2016/679 van het Europees Parlement en de Raad van 27 april 2016 « betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens en tot intrekking van Richtlijn 95/46/EG (algemene verordening gegevensbescherming) » (hierna : de AVG).

A.18.2. De verzoekende partijen stellen dat de bestreden bepalingen niet in overeenstemming zijn met de AVG om drie redenen.

A.18.3.1. Ten eerste staan de bestreden bepalingen toe dat de distributienetbeheerder de informatie van de slimme meters verwerkt om zijn wettelijke of reglementaire opdrachten uit te voeren, terwijl de AVG slechts voorziet in het gebruik van die informatie om te voldoen aan een wettelijke verplichting die op de verwerkingsverantwoordelijke rust. Welnu, de wettelijke of reglementaire opdracht van de distributienetbeheerder kan ruimer zijn dan de wettelijke verplichting inzake gegevensverwerking, zodanig dat de toestemming die aan de distributienetbeheerder wordt gegeven om persoonsgegevens te verwerken, te ruim is.

A.18.3.2. Ten tweede staan de bestreden bepalingen toe dat de persoonsgegevens langer opgeslagen worden dan de termijn van vijf jaar waarin de AVG voorziet, zonder dat er voorzien wordt in een recht op wissing gedurende die periode. De parlementaire voorbereiding laat niet toe de criteria te begrijpen op grond waarvan die duur is bepaald, noch de redenen waarom in twee verschillende termijnen werd voorzien – respectievelijk tien en vijf jaar maximum in de bestreden artikelen 24 en 67.

A.18.3.3. Ten derde staan de bestreden bepalingen toe dat de informatie van een slimme meter wordt overgemaakt aan « een of meerdere uitbatingsbedrijven » die, samen met de distributienetbeheerder, verantwoordelijk zijn voor de verwerking van de gegevens, terwijl het begrip « uitbatingsbedrijf » vaag is. De commentaar bij de bestreden bepalingen maakt gewag van de « exploitatiefilialen » van de netbeheerder, maar preciseert niet of die term overeenstemt met het begrip « uitbatingsbedrijf ».

A.19.1. In hoofdorde is de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van mening dat het middel niet ontvankelijk is doordat de verzoekende partijen niet uiteenzetten in welk opzicht de aangevoerde regels geschonden zouden zijn. Het middel valt overigens niet onder de bevoegdheid van het Hof in zoverre het is afgeleid uit de rechtstreekse schending van de AVG.

A.19.2. In ondergeschikte orde oordeelt de Brusselse Hoofdstedelijke Regering dat het middel niet gegrond is. Enerzijds heeft artikel 24 van de ordonnantie van 23 juli 2018 geen betrekking op de rechtmatigheid van de verwerking zoals bedoeld in artikel 6 van de AVG - dat rechtstreeks van toepassing is -, maar op de doeleinden van de verwerking, waarvoor de voormelde ordonnantie, door bepaalde doeleinden te verbieden, meer bescherming biedt dan de AVG. Anderzijds ontslaat de verplichting van de distributienetbeheerder om, in het licht van die doeleinden, de bewaartermijn van de gegevens te bepalen hem niet van de verplichting om gedurende die termijn het recht op gegevenswissing in acht te nemen. Aangezien de termijn van tien jaar, zoals bepaald in de voormelde ordonnantie, een maximumtermijn is, is hij gunstiger dan die waarin de AVG voorziet. De uitbatingsbedrijven zijn, ten slotte, « verwerkers » in de zin van artikel 4, 8), van de AVG, die net zoals de distributienetbeheerder de bepalingen van de AVG met betrekking tot de verwerking van de gegevens zullen moeten naleven. De mogelijkheid voor de distributienetbeheerder om voor de gegevensverwerking een beroep te doen op die bedrijven, heeft dus niets vaags.

A.20.1. De Waalse Regering stelt dat dit middel in werkelijkheid alleen de artikelen 24 en 67 van de ordonnantie van 23 juli 2018 beoogt, zodanig dat het niet ontvankelijk is voor zover het andere bepalingen van dezelfde ordonnantie beoogt. Verder blijkt uit de uiteenzetting van het middel dat alleen de artikelen 5, 6 en 17 van de AVG geschonden zouden worden. Daardoor is het middel niet ontvankelijk voor zover het is afgeleid uit de schending van andere referentienormen.

A.20.2. Volgens de Waalse Regering is de eerste grief van de verzoekende partijen niet gegrond, aangezien zij verkeerdelijk ervan uitgaan dat artikel 24ter, § 4, derde lid, van de ordonnantie van 19 juli 2001, ingevoegd door het bestreden artikel 24, en artikel 18ter, § 4, derde lid, van de ordonnantie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest van 1 april 2004 « betreffende de organisatie van de gasmarkt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, betreffende wegenisretributies inzake gas en elektriciteit en houdende wijziging van de ordonnantie van 19 juli 2001 betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest » (hierna : de ordonnantie van 1 april 2004), ingevoegd door het bestreden artikel 67, tot doel zouden hebben de rechtsgrondslag voor de verwerking in de zin van artikel 6 van de AVG vast te leggen. Welnu, in werkelijkheid hebben de bestreden bepalingen tot doel de doeleinden te identificeren waarvoor de gegevensverwerking kan worden uitgevoerd door de distributienetbeheerder. Die bepalingen hebben derhalve geen betrekking op de rechtmatigheid van de gegevensverwerking maar wel op de doeleinden van die verwerking.

A.20.3. De Waalse Regering verklaart verder dat, indien de gewestwetgever de toegelaten verwerkingsdoeleinden niet had gedefinieerd om de betrokken personen beter te beschermen, iedere distributienetbeheerder die doeleinden vrij zelf had kunnen bepalen. Slechts als zij gegevens verwerken voor andere doeleinden dan de uitvoering van hun wettelijke of reglementaire opdrachten, moeten de distributienetbeheerders de toestemming van de betrokken persoon verkrijgen. Het enige wat de bestreden bepalingen doen, is de toegelaten doeleinden beperken; zij hebben niet tot doel een rechtsgrondslag voor de verwerking vast te leggen. De bewering dat de netbeheerders een ruimere toestemming hebben gekregen dan bepaald in de AVG, is derhalve onjuist.

A.20.4. De Waalse Regering is van mening dat de grief met betrekking tot de bewaartermijn van de gegevens en het recht op wissing berust op een verkeerde interpretatie van de AVG. Daarin worden de kwestie van de bepaling van een bewaartermijn en die van de uitoefening van de rechten van de betrokken personen, waaronder het recht op wissing, tijdens die periode, afzonderlijk behandeld. De verplichting van de distributienetbeheerder om met het oog op de doeleinden van de verwerking een bewaartermijn van de gegevens vast te leggen, en de betrokken personen daarvan te informeren, is niet gelijk aan zijn verplichting toe te staan dat die personen hun rechten uitoefenen tijdens die periode. De gewestgever is niet afgeweken van die beginselen. Hij heeft de distributienetbeheerder herinnerd aan het beginsel, zoals bepaald in artikel 5, lid 1, van de AVG, volgens hetwelk de persoonsgegevens slechts mogen worden opgeslagen voor de periode die noodzakelijk is om de doeleinden te verwezenlijken, en hij heeft de maximale duur voor het bewaren van de gegevens gereguleerd, om de betrokken personen te beschermen. Niets wijst erop dat de decreetgever heeft willen uitsluiten dat de betrokken personen tijdens de maximale bewaartermijn hun rechten uitoefenen.

A.21.1. De Vlaamse Regering merkt op dat het Hof niet bevoegd is om kennis te nemen van het middel voor zover het is afgeleid uit de schending van de artikelen 2, 3, lid 2, en 6 van het Verdrag betreffende de Europese Unie, de artikelen 5, 6 en 13 van de richtlijn 2002/58/EG en de artikelen 7, 18, 21, 22 en 32 van de AVG, aangezien het Hof verzocht werd de ordonnantie van 23 juli 2018 rechtstreeks te toetsen aan die bepalingen. Het beroep is trouwens deels niet ontvankelijk aangezien de verzoekende partijen alleen voor de artikelen 5, 6 en 17 van de AVG aangeven in welk opzicht er een schending zou zijn, maar niet voor de andere bepalingen die in het middel worden beoogd.

A.21.2. De Vlaamse Regering stelt vervolgens dat het middel niet gegrond is.

A.21.3.1. Ten eerste preciseren de bestreden artikelen 24 en 67 van de ordonnantie van 23 juli 2018 het doel van de gegevensverwerking door de distributienetbeheerder, namelijk de uitvoering van diens wettelijke of reglementaire opdrachten. De kwestieuze gegevensverwerking vindt derhalve haar rechtsgrondslag in artikel 6, lid 1, b), c) en e), van de AVG.

A.21.3.2. Ten tweede genieten alle netgebruikers een recht op wissing van hun gegevens doordat de AVG rechtstreeks van toepassing is, ook al is dat niet uitdrukkelijk vermeld in de ordonnantie van 23 juli 2018. Verder zijn de bepalingen van de ordonnantie betreffende de bewaartermijn van de gegevens in overeenstemming met de regels van de AVG.

A.21.3.3. Ten derde is een onderaannemer die namens en voor rekening van de verwerkingsverantwoordelijke handelt, een concept dat gedefinieerd wordt in de AVG onder de noemer « verwerker ». Er kan niet alleen rechtmatig een beroep worden gedaan op een onderaannemer in het geval bedoeld in artikel 6, lid 1, a), van de AVG, maar ook in de andere vijf gevallen die worden opgesomd in artikel 6, lid 1, van de AVG.

A.22.1. De cvba « Sibelga », tussenkomende partij, is in hoofdorde van mening dat het middel niet ontvankelijk is, daar het Hof niet bevoegd is om een rechtstreekse schending van de artikelen 5, 6 en 17 van de AVG te onderzoeken en omdat de partijen niet aangeven in welk opzicht artikel 22 van de Grondwet door de bestreden bepalingen zou worden geschonden.

A.22.2. In ondergeschikte orde verwijst de tussenkomende partij naar de artikelen 52 en 86 van de ordonnantie van 23 juli 2018, die uitdrukkelijk bepalen dat de vormen van verwerking van persoonsgegevens die plaatsvinden ter uitvoering van die ordonnantie, in overeenstemming moeten zijn met de ter zake toepasselijke reglementering. Die bepalingen bevestigen de intentie van de ordonnantiegever om de AVG na te leven. De verzoekende partijen verwarren overigens de rechtmatigheid van de verwerking met de doeleinden van de verwerking, die in overeenstemming zijn met de AVG, en zij zetten niet uiteen in welk opzicht de bestreden bepalingen strijdig zouden zijn met het wettigheidsbeginsel. Verder betekent het feit dat de ordonnantie van

23 juli 2018 « zwijgt » over het recht op gegevenswissing niet dat zij strijdig is met artikel 17 van de AVG, dat rechtstreeks van toepassing is. De maximale bewaartermijn van tien jaar is trouwens noodzakelijk, gelet op het feit dat de relaties tussen de distributienetbeheerder en de gebruikers reglementair van aard zijn en verjaren door verloop van tien jaar, overeenkomstig artikel 2262bis, § 1, eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek. De uitbatingsbedrijven zijn, ten slotte, hetzij verantwoordelijken die samen met de distributienetbeheerder voor de verwerking instaan, hetzij verwerkers van die laatste, wat is toegestaan bij de artikelen 26 en 28 van de AVG.

A.23.1. De verzoekende partijen antwoorden dat de bepalingen van de ordonnantie van 23 juli 2018 betreffende de eerbiediging van het privéleven niet gelijklopend met de AVG georganiseerd zijn in rubrieken. De formulering van artikel 24ter, § 4, derde lid, van de ordonnantie van 19 juli 2001, ingevoegd door het bestreden artikel 24, en van artikel 18ter, § 4, derde lid, van de ordonnantie van 1 april 2004, ingevoegd door het bestreden artikel 67, verwijst duidelijk naar artikel 6, lid 1, c), van de AVG. De bestreden bepalingen moeten dus niet gekoppeld worden aan artikel 5 van de AVG maar wel aan artikel 6 van die verordening.

A.23.2. Ten aanzien van het recht op wissing antwoorden de verzoekende partijen dat, zolang de bewaring van de gegevens nodig is, een wissing niet mogelijk is overeenkomstig artikel 17 van de AVG. De Brusselse Hoofdstedelijke Regering laat na het verschil in bewaartermijn van de gegevens voor elektriciteit, enerzijds, en gas, anderzijds, te verantwoorden.

A.23.3. De verzoekende partijen antwoorden nog dat de bestreden bepalingen niet verwijzen naar de specifieke opdracht van de onderaannemers, in tegenstelling tot de AVG. Er wordt geenszins gepreciseerd welk type opdracht kan worden toevertrouwd aan de onderaannemers. Het begrip « onderaannemer » in de ordonnantie van 23 juli 2018 is dus veel ruimer dan het begrip « verwerker » in de AVG.

A.24. De Brusselse Hoofdstedelijke Regering repliceert dat de definitie van « verwerker » in de AVG directe werking in de interne rechtsorde heeft. Het is niet vereist dat het gaat om een gespecialiseerd operator, zoals blijkt uit de standpunten die respectievelijk zijn aangenomen door de « Werkgroep artikel 29 » en de Gegevensbeschermingsautoriteit. De definitie van « onderaannemer » in de ordonnantie van 23 juli 2018 en die van « verwerker » in de AVG stemmen dus overeen. Voor het overige wordt er naar de memorie verwezen.

A.25.1. De Waalse Regering repliceert dat de bestreden bepalingen niet onlosmakelijk verbonden zijn met de bestreden artikelen 24 en 67 van de ordonnantie van 23 juli 2018.

A.25.2. Zij antwoordt verder dat de tekst van artikel 24ter, § 4, derde lid, van de ordonnantie van 19 juli 2001 en van artikel 18ter, § 4, derde lid, van de ordonnantie van 1 april 2004 het mogelijk maakt die bepalingen ondubbelzinnig te koppelen aan artikel 5 van de AVG, dat gaat over de doeleinden van de verwerking, en niet aan artikel 6 van die verordening, dat gaat over de rechtmatigheid van de verwerking. De wissing van de gegevens kan overigens worden gevraagd om verschillende redenen, en niet alleen als de persoonsgegevens niet meer nodig zijn voor de doeleinden waarvoor ze werden verzameld of op een andere manier verwerkt. Het feit dat de verwerkingsverantwoordelijke verplicht wordt een bewaartermijn vast te leggen in functie van wat nodig is voor het bereiken van de nagestreefde doeleinden, sluit niet uit dat een betrokken persoon zijn recht op wissing uitoefent. Indien die persoon bewijst dat de gegevens niet meer nodig zijn voor de doeleinden, kan hij zijn recht op wissing doen gelden, zelfs als de bewaarperiode nog loopt. De verplichting om de bewaartermijn van de gegevens te beperken staat volledig los van de verplichting om de rechten van de betrokken personen met betrekking tot hun persoonsgegevens te respecteren. In zoverre de bestreden bepalingen de maximale bewaartermijn van de gegevens vastleggen, wijken zij geenszins af van de rechten die aan de betrokken personen zijn toegekend met betrekking tot hun gegevens, waaronder het recht op wissing.

A.26.1. De Vlaamse Regering repliceert dat de bewoordingen « om zijn wettelijke of reglementaire opdrachten uit te voeren » verwijzen naar het doeleinde van de verwerking en niet naar de rechtmatigheid ervan, in tegenstelling tot wat de verzoekende partijen aanvoeren. De bewering van de verzoekende partijen dat de verwerking slechts rechtmatig is als ze noodzakelijk is om te voldoen aan de wettelijke verplichting die op de verwerkingsverantwoordelijke rust, steunt niet op de tekst van de ordonnantie van 23 juli 2018 en stemt niet overeen met de parlementaire voorbereiding.

A.26.2. De Vlaamse Regering repliceert nog dat de verzoekende partijen proberen verwarring te zaaien door het recht op wissing te koppelen aan de bewaartermijn. De AVG legt slechts het beginsel vast dat persoonsgegevens niet langer mogen worden bewaard dan noodzakelijk is voor de doeleinden waarvoor zij worden verwerkt. Als de verwerkingsverantwoordelijke kan aantonen dat een langere bewaartermijn vereist is,

voldoet hij aan de verplichtingen die krachtens de AVG op hem rusten. Het recht op wissing van de betrokken persoon blijft evenwel intact.

A.26.3. De Vlaamse Regering repliceert ten slotte, zoals de Brusselse Hoofdstedelijke Regering in haar memorie van wederantwoord heeft gedaan, dat de ordonnantie van 23 juli 2018 de onderaannemer op dezelfde manier definieert als de AVG.

A.27. De cvba « Sibelga », tussenkomen partij, repliceert dat de verwerking van de meetgegevens door de distributienetbeheerder wel rechtmatig is in de zin van artikel 6 van de AVG, ongeacht of die verwerking met een klassieke of een slimme meter gebeurt. Verder vormt de maximale bewaartermijn geenszins een belemmering van het recht op wissing bedoeld in artikel 17 van de AVG. Ten slotte weerspiegelt het begrip « uitbatingsbedrijf » niet artikel 28 van de AVG, maar de artikelen 4, 7), en 26 van de AVG, die betrekking hebben op de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor een verwerking.

Wat het derde middel betreft

A.28.1. De verzoekende partijen leiden een derde middel af uit de schending, door de artikelen 24 en 67 van de ordonnantie van 23 juli 2018, van artikel 23, derde lid, 4°, van de Grondwet, artikel 6, lid 1, van het Verdrag betreffende de Europese Unie, artikel 35 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie en het « voorzorgs- en *standstill*-beginsel ».

A.28.2. In een eerste onderdeel voeren de verzoekende partijen aan dat er geen criteria bepaald zijn waaraan men moet voldoen om zich geldig te beroepen op een intolerantie voor elektromagnetische golven teneinde een alternatief te verkrijgen voor de installatie van een slimme meter. Het bestreden artikel 24 machtigt de Regering tot het bepalen, « in voorkomend geval », van de gevallen en nadere regels volgens welke de distributienetbeheerder « alternatieve technologische oplossingen » in de woning aanbiedt aan eenieder die beweert elektrohypersensitief te zijn en daartoe een aanvraag indient, maar niet tot het bepalen van de objectiveringscriteria voor het intolerantieprobleem. Bovendien toont het gebruik van de bewoordingen « in voorkomend geval » aan dat die machtiging niet dwingend is, zodat geenszins wordt gewaarborgd dat de gezondheid van de elektrohypersensitieve gebruikers wordt beschermd. Het bestreden artikel 67 bevat zijnerzijds geen enkele bepaling in verband met elektrohypersensitiviteit. De ordonnantie van 23 juli 2018 preciseert evenmin welk type slimme meter zal worden geïnstalleerd, noch of een filter zal worden geplaatst. Bovendien lijden niet alleen elektrohypersensitieve personen gezondheidsschade, maar wel alle personen die worden blootgesteld aan de golven. De bestreden bepalingen betekenen dus een significante stap achteruit in het beschermingsniveau dat wordt geboden op het gebied van de bescherming van een gezond leefmilieu, zonder dat die achteruitgang steunt op motieven van algemeen belang. Tot slot valt te vrezen dat de objectiveringscriteria die uiteindelijk zullen worden toegepast, het nagenoeg onmogelijk zullen maken te ontsnappen aan de verplichting de installatie van een slimme meter te aanvaarden.

A.28.3. In het tweede onderdeel merken de verzoekende partijen op dat noch in de tekst van de ordonnantie van 23 juli 2018, noch in de parlementaire voorbereiding gewag wordt gemaakt van de « brandveiligheid » van de slimme meters, aangezien er alleen sprake is van de « operationele veiligheid van het net ». Welnu, de kans dat een slimme meter een brand veroorzaakt, is reëel. Bij ontstentenis van verantwoording en technische keuring van de slimme meters inzake de beveiliging tegen brand, houdt de uitrol van die meters dus een groot risico in voor de gebruikers. Bovendien kan de uitrol van de slimme meters niet beperkt worden op basis van een criterium dat verband houdt met het brandgevaar.

A.29.1. In hoofdorde is de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van mening dat het middel niet ontvankelijk is voor zover het is afgeleid uit de schending van artikel 23, 4°, van de Grondwet, artikel 6, lid 1, van het Verdrag betreffende de Europese Unie, artikel 35 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie en uit de schending van het voorzorgsbeginsel en van de *standstill*-verplichting, in zoverre de verzoekende partijen niet aangeven in welk opzicht de bestreden bepalingen die bepalingen en beginselen zouden schenden.

Het middel is overigens niet ontvankelijk voor zover de kritiek van de verzoekende partijen niet gericht is tegen de ordonnantie van 23 juli 2018, maar tegen het gezondheidsrisico en het brandgevaar, die onder de bevoegdheid van de federale overheid vallen.

A.29.2. In ondergeschikte orde is de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van mening dat het middel niet gegrond is.

Enerzijds werd de gezondheid van de netgebruikers besproken tijdens de parlementaire debatten en kwam men tot het besluit dat er in de huidige stand van de kennis en het gevoerde onderzoek geen enkele wetenschappelijke basis bestaat die wijst op een gevaar dat wordt veroorzaakt door de installatie van slimme meters. Hoe dan ook beschikt de ordonnantiegever ter zake over een beoordelingsmarge en heeft hij in artikel 24ter, § 2, *in fine*, van de ordonnantie van 19 juli 2001, uitdrukkelijk voorzien in een bescherming voor de elektrohypersensitieve personen. Ten aanzien van de machtiging aan de Regering tonen de verzoekende partijen niet aan in welk opzicht zij discutabel zou zijn, waarbij de tenuitvoerlegging ervan hoe dan ook niet onder de bevoegdheden van het Hof valt.

Anderzijds worden de veiligheidsnormen van de producten vastgesteld door de federale overheid en mogen de verzoekende partijen niet ervan uitgaan dat de producten die op de markt zullen worden gebracht, gevaarlijk of gebrekkig zijn. Artikel 24 van de ordonnantie van 23 juli 2018 bepaalt overigens dat de installatie slechts mag plaatsvinden als zij technisch haalbaar is en de toepasselijke technische normen worden nageleefd.

A.30.1. De Waalse Regering stelt in hoofdorde dat het middel niet ontvankelijk is.

Enerzijds geven de verzoekende partijen niet duidelijk aan welke bepalingen van de ordonnantie van 23 juli 2018 de in het middel beoogde bepalingen zouden schenden. Zij leggen overigens niet uit in welk opzicht de artikelen 24 en 67 van die ordonnantie zouden indruisen tegen artikel 23, derde lid, 4°, van de Grondwet, artikel 6, lid 1, van het Verdrag betreffende de Europese Unie en artikel 35 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie.

Anderzijds betreffen de grieven van de verzoekende partijen de technische normen waaraan de slimme meters moeten voldoen. Welnu, consumentenbescherming en de veiligheid van producten en diensten zijn materies die vallen onder de bevoegdheid van de federale overheid. De Brusselse wetgever heeft dus niet de bevoegdheid om het in de handel brengen van een bepaald product te verbieden. De veiligheidsnormen voor de slimme meters zijn trouwens vastgelegd in de richtlijn 2014/30/EU van het Europees Parlement en de Raad van 26 februari 2014 « betreffende de harmonisatie van de wetgevingen van de lidstaten inzake elektromagnetische compatibiliteit (herschikking) », die ten uitvoer is gelegd bij het koninklijk besluit van 15 april 2016 « betreffende meetinstrumenten ».

A.30.2. Om dezelfde redenen is het eerste onderdeel van het derde middel niet gegrond.

A.30.3. Met betrekking tot het tweede onderdeel van het middel herinnert de Waalse Regering eraan dat het niet ontvankelijk is in zoverre de verzoekende partijen niet aangeven welke bepalingen van de ordonnantie van 23 juli 2018 worden beoogd en voor zover zij een legaliteitskritiek naar voren brengen. Het tweede onderdeel is trouwens niet gegrond, want het brengt de federale wetgeving inzake consumentenbescherming, productnormen en brandveiligheid in het geding. Artikel 24 van de voormelde ordonnantie bepaalt overigens dat de installatie van een slimme meter technisch haalbaar moet zijn en de parlementaire voorbereiding geeft aan dat de tellers die door de cvba « Sibelga » zijn gekozen aan de brandveiligheidsnormen voldoen. Er is ook geen wetenschappelijk bewijs voor het eventuele brandgevaar, doordat die problematiek betrekking heeft op ongevallen met tellers in het buitenland, die niet voldoen aan de geldende nationale normen.

A.31.1. Volgens de Vlaamse Regering is het middel deels niet ontvankelijk voor zover het betrekking heeft op de schending van artikel 6, lid 1, van het Verdrag betreffende de Europese Unie, artikel 35 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie en het « voorzorgs- en *standstill*-beginsel ». Het Hof wordt verzocht te controleren of die bepalingen worden geschonden, zonder dat zij werden aangevoerd in samenhang met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet. Er kan evenmin worden gesteld dat artikel 23, derde lid, 4°, van de Grondwet rechten bevat die vergelijkbaar zijn met de rechten die zijn vastgelegd door die internationale bepalingen.

A.31.2. Ten aanzien van het eerste onderdeel is de Vlaamse Regering van mening dat de Brusselse wetgever zijn keuze inzake uitrol van slimme meters heeft gebaseerd op een minutieuze afweging van de betrokken risico's. Uit de studies waarop de ordonnantiegever steunt, blijkt dat het stralingsniveau van de slimme meters ver onder het toegestane niveau blijft. Er is dus geen achteruitgang van het geboden beschermingsniveau. Desalniettemin heeft de Brusselse wetgever de Brusselse Hoofdstedelijke Regering belast met het bepalen van de procedure en de maatregelen die moeten worden genomen als een gebruiker verklaart elektrohypersensitief te

zijn. De studies en interviews die de verzoekende partijen voorleggen, veranderen daar niets aan. Sommige van de voorgelegde studies zijn ouder dan dewelke waarop de Brusselse wetgever zich heeft gebaseerd, en die laatste beschikt bovendien over een ruime beoordelingsmarge om maatregelen te nemen die leiden tot een rationeler energiegebruik. Het is overigens aan de Brusselse Hoofdstedelijke Regering om, onder het toezicht van de gewone rechter en de Raad van State, te bepalen welke maatregelen de distributienetbeheerder moet nemen in geval van intolerantie voor slimme meters. De verzoekende partijen tonen niet aan in welk opzicht die delegatie aan de Regering een in het middel beoogde bepaling zou schenden. Bovendien is het Hof niet bevoegd om zich uit te spreken over de uitvoering van een wettelijke bepaling.

A.31.3. Ten aanzien van het tweede onderdeel preciseert de Vlaamse Regering dat de Brusselse wetgever een waarborg heeft opgenomen in de ordonnantie van 23 juli 2018 door te bepalen dat er geen slimme meter zal worden geïnstalleerd als dat technisch niet mogelijk is. Voorts is, op het gebied van brandbeveiliging, de federale overheid bevoegd om de basisnormen te bepalen, terwijl de gemeenschappen en gewesten bevoegd zijn om die normen aan te vullen en toe te passen, zonder ze te kunnen wijzigen. Hoewel de ordonnantie van 23 juli 2018 geen specifieke normen inzake brandbeveiliging bevat, zijn wel nog de federale basisnormen van toepassing. De ordonnantie van 23 juli 2018 neemt, tot slot, ook de Europese regels inzake brandveiligheid en het op de economische markt brengen van een product in acht.

A.31.4. De Vlaamse Regering concludeert dat het middel niet gegrond is.

A.32.1. De cvba « Sibelga », tussenkomen partij, is van mening dat het middel slechts ontvankelijk is voor zover het is afgeleid uit de schending van artikel 23, 4°, van de Grondwet. Welnu, de uitrol van slimme meters, die als doel heeft bij te dragen tot de energietransitie en de huishoudens de gelegenheid te geven om energiebesparingen door te voeren, is gerechtvaardigd op grond van redenen van algemeen belang.

A.32.2. De tussenkomen partij is van mening dat het middel niet gegrond is, aangezien de ordonnantie van 23 juli 2018 het beschermingsniveau niet vermindert, maar daarentegen het recht op de bescherming van een gezond leefmilieu versterkt door een geleidelijke uitrol van de slimme meters op te leggen en door rekening te houden met de bezwaren in verband met elektrohypersensitiviteit. Die ordonnantie van 23 juli 2018 schendt geenszins het voorzorgsbeginsel, omdat zij past in het wettelijke kader dat is vastgesteld, enerzijds door de ordonnantie van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest van 1 maart 2007 « betreffende de bescherming van het leefmilieu tegen de eventuele schadelijke effecten en hinder van niet-ioniserende stralingen », en anderzijds door de federale overheid wat consumentenbescherming, productnormen en brandbestrijding betreft. De kritiek van de verzoekende partijen betreft dan ook aspecten die door de federale en Europese autoriteiten worden geregeld binnen het kader van hun eigen bevoegdheden.

A.33.1. De verzoekende partijen antwoorden dat het middel betrekking heeft op artikel 24ter, § 2, laatste lid, van de ordonnantie van 19 juli 2001, ingevoegd bij het bestreden artikel 24, en op de ontstentenis van een bepaling betreffende elektrohypersensitiviteit in artikel 67 van de ordonnantie van 23 juli 2018 of, meer algemeen, in de ordonnantie van 1 april 2004. De manifeste schending van de *standstill*-verplichting vloeit voort uit het recht op de bescherming van een gezond leefmilieu, bedoeld in artikel 23, 4°, van de Grondwet.

A.33.2. Ten aanzien van het eerste onderdeel antwoorden de verzoekende partijen dat de Brusselse Hoofdstedelijke Regering niet vermeldt dat de kilowattuurmeters bedoeld in het koninklijk besluit van 15 april 2016 « betreffende meetinstrumenten » slimme meters zijn. Hoe dan ook valt de bescherming tegen de schadelijke effecten van elektromagnetische velden onder de bevoegdheid van de gewesten, en niet onder die van de federale overheid.

A.33.3. Wat betreft de toepassing van het voorzorgsbeginsel begrijpen de verzoekende partijen niet hoe het probleem van intolerantie voor slimme meters behoorlijk geobjectiveerd kan worden als er, zoals de Brusselse Hoofdstedelijke Regering beweert, geen wetenschappelijke basis is om de symptomen van elektrohypersensitiviteit in verband te brengen met blootstelling aan elektromagnetische velden. Bovendien zijn de criteria die een objectieve beoordeling van het probleem van elektrohypersensitiviteit mogelijk maken, niet vermeld in de ordonnantie van 23 juli 2018, noch opgenomen in een uitvoeringsbepaling. Aangezien die criteria niet op voorhand kunnen worden vastgelegd, zijn de bestreden bepalingen, die blijkbaar gebaseerd zijn op het voorzorgsbeginsel, niet toepasbaar. Het spreekt echter voor zich dat de inhoud van de bestreden bepalingen volledig en direct toepasbaar moet zijn en derhalve preciseringen moet bevatten die betrekking hebben op de essentiële elementen waarmee rekening moet worden gehouden bij de objectivering van elektrohypersensitiviteit.

A.33.4. Ten aanzien van het tweede onderdeel antwoorden de verzoekende partijen dat zij geen wetenschappelijk bewijs met betrekking tot het brandprobleem bij slimme meters kunnen voorleggen, aangezien die meters nog niet geïnstalleerd zijn in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest.

A.34. De Brusselse Hoofdstedelijke Regering repliceert dat de regels van de bevoegdheidsverdeling tussen de verschillende entiteiten van het land zijn vastgelegd in de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, en niet in de ordonnantie van 23 juli 2018, die niet ten grondslag ligt aan de kritiek van de verzoekende partijen. De gewesten kunnen weliswaar de nationale basismethoden aanpassen en aanvullen, maar het komt in eerste instantie de federale wetgever toe ze vast te stellen. Het middel is dan ook niet ontvankelijk in zoverre het gericht is tegen bepalingen die niets te maken hebben met de ordonnantie van 23 juli 2018.

Voor het overige herinnert de Brusselse Hoofdstedelijke Regering eraan dat de ordonnantiegever, bij de aanneming van de bekritiseerde ordonnantie van 23 juli 2018, rekening heeft gehouden met talrijke studies en aanbevelingen van de bevoegde instanties.

A.35.1. De Vlaamse Regering repliceert dat artikel 23, derde lid, 4°, van de Grondwet het recht op de bescherming van een gezond leefmilieu garandeert, maar niet een recht op gezondheid. Het middel, dat gesteund is op een aantasting van de gezondheid van de gebruikers van slimme meters, is derhalve niet ontvankelijk.

A.35.2. Met betrekking tot de criteria van elektrohypersensitiviteit repliceert de Vlaamse Regering dat de verzoekende partijen niet aantonen in welk opzicht de delegatie aan de Brusselse Hoofdstedelijke Regering de in het middel beoogde bepalingen zou schenden. De bewering dat de Brusselse Hoofdstedelijke Regering niet gemachtigd zou zijn om de criteria voor de toekenning van een afwijking op de installatie van een slimme meter vast te leggen, omdat zij alleen de gevallen en regels zou kunnen vaststellen volgens welke de netbeheerder rekening moet houden met de elektrohypersensitiviteit van een gebruiker, kan evenmin worden gevolgd. Enerzijds houdt de bevoegdheid van de Regering om de « gevallen » vast te stellen waarin rekening wordt gehouden met elektrohypersensitiviteit in dat zij bevoegd is om de criteria voor die elektrohypersensitiviteit te bepalen. Anderzijds is het in aanmerking nemen van die elektrohypersensitiviteit een uitvoering van het voorzorgsbeginsel.

A.35.3. De Vlaamse Regering merkt vervolgens ten eerste op dat de verzoekende partijen de omvang van de aan de Brusselse Hoofdstedelijke Regering gegeven delegatie niet bekritisieren. Immers, zij beroepen zich niet op een schending van de bepalingen die de delegatie van bevoegdheden door de Brusselse wetgever aan de Brusselse Hoofdstedelijke Regering regelen, maar op de schending van de bepalingen die het recht op de bescherming van een gezond leefmilieu waarborgen. Hoe dan ook beschikt de ordonnantiegever over een ruime delegatiebevoegdheid op het gebied van bescherming van een gezond leefmilieu en van de gezondheid. Het volstaat dat de ordonnantiegever het doel van de regelgeving definieert, wat hij te dezen gedaan heeft. Ten tweede, zelfs als er een significante achteruitgang van het geboden beschermingsniveau zou zijn, zijn er motieven van algemeen belang die dat rechtvaardigen, namelijk dwingende doelstellingen op Europees niveau op het gebied van energie-efficiëntie.

A.36. De tussenkomende partij repliceert dat de verplichte verplaatsing van een technicus, zoals de verzoekende partijen vragen, bevestigt dat de verzoekende partijen hun persoonlijke opvatting van het algemeen belang wensen te laten prevaleren, wat niet onder de bevoegdheid van het Hof valt. De ordonnantie van 23 juli 2018 vermindert overigens niet het beschermingsniveau dat door de vroegere wetgeving werd geboden, aangezien de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, op het ogenblik dat de ordonnantie in kwestie werd aangenomen, reeds de mogelijkheid had om de plaatsing van slimme meters toe te staan, door goedkeuring van het jaarlijks investeringsplan van de distributienetbeheerder.

– B –

Ten aanzien van de bestreden bepalingen en de context ervan

B.1.1. De verzoekende partijen vorderen de vernietiging van verscheidene bepalingen van de ordonnantie van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest van 23 juli 2018 « tot wijziging van de ordonnantie van 19 juli 2001 betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, de ordonnantie van 1 april 2004 betreffende de organisatie van de gasmarkt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, betreffende wegenisretributies inzake gas en elektriciteit en houdende wijziging van de ordonnantie van 19 juli 2001 betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de ordonnantie van 12 december 1991 houdende oprichting van begrotingsfondsen » (hierna : de ordonnantie van 23 juli 2018).

De bestreden bepalingen wijzigen, enerzijds, de ordonnantie van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest van 19 juli 2001 « betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest » (hierna : de ordonnantie van 19 juli 2001) en, anderzijds, de ordonnantie van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest van 1 april 2004 « betreffende de organisatie van de gasmarkt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, betreffende wegenisretributies inzake gas en elektriciteit en houdende wijziging van de ordonnantie van 19 juli 2001 betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest » (hierna : de ordonnantie van 1 april 2004).

B.1.2.1. De slimme elektriciteitsmeter wordt gedefinieerd in artikel 2, 21ter, van de ordonnantie van 19 juli 2001, ingevoegd bij het bestreden artikel 3, 5°, van de ordonnantie van 23 juli 2018 :

« Een elektronisch systeem dat het stroomverbruik kan meten en informatie toevoegt die een klassieke meter niet verstrekt, en die gegevens kan overmaken en ontvangen door gebruik van een elektronische communicatievorm ».

De slimme elektriciteitsmeters zijn een van de elementen van een « slim net », als volgt gedefinieerd in artikel 2, 21^{quater}, van de ordonnantie van 19 juli 2001, ingevoegd bij het bestreden artikel 3, 6°, van de ordonnantie van 23 juli 2018 :

« Geavanceerd energienetwerk dat in het algemeen is samengesteld uit bidirectionele communicatiesystemen, slimme meters en systemen voor de opvolging en controle van de werking van het netwerk ».

B.1.2.2. De slimme gasmeter wordt als volgt gedefinieerd in artikel 3, *20bis*, van de ordonnantie van 1 april 2004, ingevoegd bij het bestreden artikel 55, 1°, van de ordonnantie van 23 juli 2018 :

« Een elektronisch systeem dat het gasverbruik kan meten en informatie toevoegt die een klassieke meter niet verstrekt, en die gegevens kan overmaken en ontvangen door gebruik van een elektronische communicatievorm ».

De slimme gasmeters zijn een van de elementen van een « slim net », als volgt gedefinieerd in artikel 3, *20ter*, van de ordonnantie van 1 april 2004, ingevoegd bij het bestreden artikel 55, 2°, van de ordonnantie van 23 juli 2018 :

« Geavanceerd energienetwerk dat in het algemeen is samengesteld uit bidirectionele communicatiesystemen, slimme meters en systemen voor de opvolging en controle van de werking van het netwerk ».

B.1.3. De slimme elektriciteitsmeters en gasmeters worden vanaf hun installatie of, in voorkomend geval, vanaf de activering van een communicerende functie uitgerust met functionaliteiten die hen onderscheiden van de klassieke elektriciteitsmeters en gasmeters, namelijk de analoge meters of elektronische meters, waarmee geen gegevens kunnen worden verzonden en ontvangen.

Artikel *24ter*, § 3, van de ordonnantie van 19 juli 2001, ingevoegd bij het bestreden artikel 24 van de ordonnantie van 23 juli 2018, bepaalt :

« De slimme meter levert lokaal aan de netgebruiker informatie in realtime over de elektriciteit die hij afneemt of injecteert.

Deze informatie in realtime moet gemakkelijk geëxporteerd kunnen worden naar een informatietoepassing beschikbaar op de markt ongeacht of de meter in modus van actieve communicatie met de netbeheerder staat ».

Artikel *18ter*, § 3, van de ordonnantie van 1 april 2004, ingevoegd bij het bestreden artikel 67 van de ordonnantie van 23 juli 2018, bepaalt :

« De slimme meter levert lokaal aan de netgebruiker informatie in real time over de elektriciteit die hij afneemt of injecteert. Deze informatie in real time moet gemakkelijk geëxporteerd kunnen worden naar een informatietoepassing beschikbaar op de markt ».

B.2.1. De zo uitgebreid mogelijke uitrol van slimme elektriciteitsmeters en gasmeters wordt opgelegd door het Unierecht en draagt bij tot de uitvoering van het energiebeleid van de Europese Unie.

Overeenkomstig artikel 1, § 2, van de ordonnantie van 23 juli 2018 zet die laatste immers vier Europese richtlijnen gedeeltelijk om.

B.2.2.1. De ordonnantie van 23 juli 2018 zet de richtlijn 2009/72/EG van het Europees Parlement en de Raad van 13 juli 2009 « betreffende gemeenschappelijke regels voor de interne markt voor elektriciteit en tot intrekking van Richtlijn 2003/54/EG » (hierna : de richtlijn 2009/72/EG) gedeeltelijk om.

Artikel 3, lid 11, van die richtlijn bepaalt :

« Teneinde energie-efficiëntie te bevorderen bevelen de lidstaten, of indien de lidstaat hierin voorziet, de regulerende instanties, ten sterkste aan dat elektriciteitsbedrijven het gebruik van elektriciteit optimaliseren, bijvoorbeeld door het aanbieden van diensten op het gebied van energiebeheer of het ontwikkelen van innovatieve prijsformules, in voorkomend geval door de invoering van slimme metersystemen dan wel of slimme netwerken (smart grids) ».

B.2.2.2. Bijlage I (« Voorschriften inzake consumentenbescherming ») van dezelfde richtlijn bepaalt in punt 2 ervan :

« De lidstaten zorgen ervoor dat er slimme metersystemen worden ingevoerd die de actieve participatie van de consumenten aan de markt voor levering van elektriciteit ondersteunen. De invoering van dergelijke metersystemen kan worden onderworpen aan een economische evaluatie op lange termijn van de kosten en baten voor de markt en de individuele consument of aan een onderzoek ter bepaling van welke vorm van slim meten economisch haalbaar en kosteneffectief is en welke termijn haalbaar is voor de distributie ervan.

Een dergelijke evaluatie vindt uiterlijk plaats op 3 september 2012.

Onder voorbehoud van deze evaluatie stellen de lidstaten of de bevoegde autoriteit die zij aanwijzen, een tijdschema van maximaal 10 jaar op voor de invoering van slimme metersystemen.

Wanneer de ingebruikname van slimme meters positief wordt beoordeeld, wordt uiterlijk in 2020 minstens 80 % van de consumenten voorzien van deze slimme meetsystemen.

De lidstaten of de bevoegde autoriteit die zij aanwijzen waarborgen de interoperabiliteit van dergelijke metersystemen die op hun grondgebied worden ingevoerd en houden rekening met de toepassing van adequate normen en beste praktijken en het belang van de ontwikkeling van de interne markt voor elektriciteit ».

B.2.3.1. De ordonnantie van 23 juli 2018 zet ook de richtlijn 2009/73/EG van het Europees Parlement en de Raad van 13 juli 2009 « betreffende de gemeenschappelijke regels voor de interne markt voor aardgas en tot intrekking van Richtlijn 2003/55/EG » (hierna : de richtlijn 2009/73/EG) gedeeltelijk om.

Artikel 3, lid 8, van die richtlijn bepaalt :

« Teneinde energie-efficiëntie te bevorderen bevelen de lidstaten, of indien de lidstaat hierin voorziet, de regulerende instantie, ten sterkste aan dat aardgasbedrijven het gebruik van gas optimaliseren, bijvoorbeeld door het aanbieden van diensten op het gebied van energiebeheer of het ontwikkelen van innovatieve prijsformules, dan wel in voorkomend geval door de invoering van slimme metersystemen of slimme netwerken (smart grids) ».

B.2.3.2. Bijlage I (« Voorschriften inzake consumentenbescherming ») van dezelfde richtlijn bepaalt in punt 2 ervan :

« De lidstaten zorgen ervoor dat er slimme metersystemen worden ingevoerd die de actieve participatie van de consumenten aan de markt voor levering van gas ondersteunen. De invoering van dergelijke metersystemen kan worden onderworpen aan een economische evaluatie op de lange termijn van de kosten en baten voor de markt en de individuele consument of aan een onderzoek ter bepaling van welke vorm van slim meten economisch haalbaar en kosteneffectief is en welke termijn haalbaar is voor de distributie ervan.

Een dergelijke evaluatie vindt uiterlijk plaats op 3 september 2012.

Onder voorbehoud van deze evaluatie stellen de lidstaten of de bevoegde autoriteit die zij aanwijzen, een tijdschema op voor de invoering van slimme metersystemen.

De lidstaten of de bevoegde autoriteit die zij aanwijzen waarborgen de interoperabiliteit van deze metersystemen die op hun grondgebied worden ingevoerd en houden rekening met de toepassing van adequate normen en beste praktijken en het belang van de ontwikkeling van de interne markt voor aardgas ».

B.2.4.1. Het « intelligent meetsysteem » wordt gedefinieerd in artikel 2, 28), van de richtlijn 2012/27/EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 « betreffende energie-efficiëntie, tot wijziging van Richtlijnen 2009/125/EG en 2010/30/EU en houdende intrekking van de Richtlijnen 2004/8/EG en 2006/32/EG (hierna : de richtlijn 2012/27/EU). Het gaat om een :

« elektronisch systeem dat het energieverbruik kan meten, meer informatie levert dan een traditionele meter, en data kan doorgeven en ontvangen middels een vorm van elektronische communicatie ».

De definitie van het intelligent meetsysteem, die wordt gebruikt op Europees niveau, valt dus ruimschoots samen met die van de « slimme meter » in respectievelijk artikel 2, 21ter, van de ordonnantie van 19 juli 2001 en in artikel 3, 20bis, van de ordonnantie van 1 april 2004.

B.2.4.2. De Europese Unie beschouwt de intelligente meetsystemen als een etappe op weg naar de oprichting van slimme netwerken.

Het « slim netwerk » wordt gedefinieerd als :

« een gemoderniseerd energienetwerk waaraan tweewegs digitale communicatie tussen de leverancier en de gebruiker, slimme bemetering en monitoring- en toezichtsystemen zijn toegevoegd » (punt 3, a), van de aanbeveling van de Commissie van 9 maart 2012 « inzake de voorbereiding van de uitrol van slimme metersystemen (2012/148/EU) » (hierna : aanbeveling 2012/148/EU) en punt 2, a), van de aanbeveling van de Commissie van 10 oktober 2014 « betreffende het model voor de privacyeffectbeoordeling van slimme netten en slimme metersystemen (2014/724/EU) » (hierna : de aanbeveling 2014/724/EU)).

De invoering van slimme netten « maken de belangrijkste onderdelen van het energiebeleid mede mogelijk ». De intelligente meetsystemen worden beschouwd als de « ruggengraat van het toekomstige koolstofvrije elektriciteitssysteem », en zijn « erkend als facilitator voor de omvorming van de energie-infrastructuur om grotere hoeveelheden variabele hernieuwbare energie op te kunnen nemen, de energie-efficiëntie te verbeteren en de leveringszekerheid te garanderen » (uittreksels uit de overwegingen 1 en 2 van de aanbeveling 2014/724/EU en overweging 1 van de aanbeveling 2012/148/EU).

B.2.4.3. Artikel 9 van de richtlijn 2012/27/EU bepaalt :

« 1. De lidstaten zorgen ervoor dat eindafnemers van elektriciteit, aardgas, stadsverwarming, stadskoeling en warm water voor huishoudelijke doeleinden, voor zover dit technisch mogelijk en financieel redelijk is en voor zover dit in verhouding staat tot de potentiële energiebesparingen, tegen concurrerende prijzen de beschikking krijgen over individuele meters die het daadwerkelijke energieverbruik van de eindafnemer nauwkeurig weergeven en informatie geven over de werkelijke tijd van het verbruik.

Een dergelijke individuele meter tegen concurrerende prijzen wordt altijd ter beschikking gesteld wanneer :

a) een bestaande meter wordt vervangen, tenzij dit technisch onmogelijk is of niet kostenefficiënt in verhouding tot de geraamde potentiële besparingen op lange termijn;

b) een nieuwe aansluiting wordt gemaakt in een nieuw gebouw of ingeval van een ingrijpende renovatie overeenkomstig Richtlijn 2010/31/EU.

2. Indien, en voor zover, de lidstaten gebruikmaken van intelligente meetsystemen en slimme meters voor aardgas en/of elektriciteit invoeren in overeenstemming met de Richtlijnen 2009/72/EG en 2009/73/EG :

a) zorgen zij ervoor dat de meetsystemen de eindafnemer informatie verschaffen over de werkelijke tijd van het verbruik en dat de voor de eindafnemer beoogde energie-efficiëntie en voordelen ten volle in acht worden genomen bij het vastleggen van de minimumfuncties van de meters en de verplichtingen die aan marktdeelnemers worden opgelegd;

b) zorgen zij ervoor dat de slimme meters en het dataverkeer worden beveiligd, en dat de privacy van de eindafnemer wordt beschermd, in overeenstemming met de Uniewetgeving inzake de bescherming van persoonsgegevens en van de persoonlijke levenssfeer;

c) schrijven zij voor, in het geval van elektriciteit, dat de meterbeheerder op verzoek van de eindafnemer ervoor zorgt dat van de meter of meters de hoeveelheid elektriciteit kan worden afgelezen die bij de eindafnemer aan het net wordt geleverd;

d) zorgen zij ervoor dat, op verzoek van de eindafnemer, meetgegevens inzake de input en output van elektriciteit, in een gemakkelijk te begrijpen vorm die vergelijking van aanbiedingen op basis van gelijke criteria mogelijk maakt, beschikbaar worden gesteld aan de eindafnemer of aan een derde partij die namens de eindafnemer optreedt;

e) schrijven zij voor dat de afnemers bij de installatie van slimme meters het nodige advies en de nodige informatie krijgen, in het bijzonder over het volledige potentieel van die meters wat meterstandbeheer en controle van het energieverbruik betreft.

[...] ».

B.2.4.4. De bestreden ordonnantie van 23 juli 2018 zet de richtlijn 2012/27/EU gedeeltelijk om.

B.2.5.1. Na de ordonnantie van 23 juli 2018 werd de richtlijn (EU) 2019/944 van het Europees Parlement en de Raad van 5 juni 2019 « betreffende gemeenschappelijke regels voor de interne markt voor elektriciteit en tot wijziging van Richtlijn 2012/27/EU (herschikking) » (hierna : de richtlijn (EU) 2019/944) aangenomen.

Artikel 19 van die richtlijn bepaalt :

« 1. Teneinde energie-efficiëntie te bevorderen en eindafnemers meer zeggenschap te geven, bevelen de lidstaten, of [...] de regulerende instanties ten sterkste aan dat elektriciteitsbedrijven en andere marktdeelnemers het gebruik van elektriciteit optimaliseren, onder meer [...] door de invoering van interoperabele slimme-metersystemen, met name met energiebeheersystemen voor de consument en met slimme netwerken (*smart grids*), overeenkomstig de gegevensbeschermingsregels van de Unie.

2. De lidstaten zorgen ervoor dat er op hun grondgebied slimme-metersystemen worden ingevoerd die de actieve deelname van de afnemers aan de elektriciteitsmarkt ondersteunen. Voor de invoering van die systemen kan een kostenbatenbeoordeling worden gevraagd die overeenkomstig de in bijlage II vastgestelde beginselen wordt uitgevoerd.

[...]

4. De lidstaten die daadwerkelijk slimme-metersystemen invoeren, zorgen ervoor dat de eindafnemers op een transparante en niet-discriminerende wijze bijdragen aan de met de invoering verbonden kosten, en houden daarbij rekening met de baten die de invoering op lange termijn voor de gehele waardeketen oplevert. [...]

[...] ».

B.2.5.2. Bijlage II van die richtlijn (« Slimmemetersystemen ») bepaalt :

« 1. De lidstaten zorgen ervoor dat op hun grondgebied slimme-metersystemen worden ingevoerd die kunnen worden onderworpen aan een economische evaluatie op lange termijn van de kosten en baten voor de markt en de individuele consument of aan een onderzoek om te bepalen welke vorm van slimme-metersystemen vanuit economisch standpunt redelijk en kosteneffectief is en welke termijn haalbaar is voor de distributie ervan.

2. Bij een dergelijke evaluatie wordt rekening gehouden met de methode voor een kosten-batenanalyse en de minimumfunctionaliteiten voor slimme-metersystemen voorzien in Aanbeveling van de Commissie 2012/148/EU, alsook met de beste beschikbare technieken om het hoogste niveau van cyberbeveiliging en gegevensbescherming te garanderen.

3. Onder voorbehoud van deze evaluatie stellen de lidstaten of, wanneer een lidstaat dit zo heeft bepaald, de aangewezen bevoegde instantie een tijdschema van maximaal tien jaar op voor de invoering van slimme-metersystemen. Indien de ingebruikname van slimme-metersystemen positief wordt beoordeeld, wordt minstens 80 % van de eindafnemers voorzien van slimme meters binnen zeven jaar vanaf de datum van de positieve beoordeling of uiterlijk in 2024 voor die lidstaten die met de systematische invoering van slimme-metersystemen zijn gestart vóór 4 juli 2019 ».

B.2.6.1. De bestreden ordonnantie van 23 juli 2018 zet ten slotte de richtlijn 2014/94/EU van het Europees Parlement en de Raad van 22 oktober 2014 « betreffende de uitrol van infrastructuur voor alternatieve brandstoffen » (hierna : de richtlijn 2014/94/EU) gedeeltelijk om.

B.2.6.2. Artikel 4, lid 7, van de richtlijn 2014/94/EU bepaalt :

« Bij het opladen aan publiek toegankelijke oplaadpunten voor elektrische voertuigen wordt, voor zover dit technisch haalbaar en financieel gezien redelijk is, gebruikgemaakt van slimme metersystemen zoals gedefinieerd in artikel 2, lid 28, van Richtlijn 2012/27/EU, waarbij tevens de in artikel 9, lid 2, van genoemde richtlijn bedoelde eisen in acht worden genomen ».

Ten aanzien van de omvang van het beroep

B.3.1. De Brusselse Hoofdstedelijke Regering, de Vlaamse Regering en de tussenkomende partij « Sibelga » voeren aan dat de grieven uitsluitend zijn gericht tegen de artikelen 24 en 67 van de ordonnantie van 23 juli 2018, zodat het beroep voor het overige niet ontvankelijk is.

B.3.2. In hun memorie van antwoord erkennen de verzoekende partijen dat de middelen zijn gericht tegen de artikelen 24 en 67 van de ordonnantie van 23 juli 2018, maar zijn zij van mening dat de andere bestreden bepalingen nauw verbonden zijn met die bepalingen.

B.4.1. Het Hof bepaalt het onderwerp van het beroep tot vernietiging op basis van de inhoud van het verzoekschrift en inzonderheid rekening houdend met de uiteenzetting van de middelen.

Het onderzoekt alleen de bestreden bepalingen waartegen een middel is gericht.

B.4.2. De in het verzoekschrift uiteengezette middelen zijn daadwerkelijk enkel gericht tegen de artikelen 24 en 67 van de ordonnantie van 23 juli 2018.

Het Hof beperkt zijn onderzoek derhalve tot die bepalingen.

Ten aanzien van de ontvankelijkheid

B.5. De Brusselse Hoofdstedelijke Regering voert de onontvankelijkheid van het beroep wegens ontstentenis van belang aan. Zij betwist allereerst het belang van de eerste en de tweede verzoekende partij, waarbij zij aanvoert dat de bestreden bepalingen hun maatschappelijk doel niet raken. Vervolgens betwist zij het belang van de derde en de vierde verzoekende partij, overwegende dat de elektrogevoeligheid geen erkende ziekte is en derhalve niet medisch kan worden aangetoond. Ten slotte zou het belang van de vijfde verzoekende partij, die niet verklaart elektrogevoelig te zijn, zich niet onderscheiden van dat van de meeste burgers.

B.6.1. De Grondwet en de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof vereisen dat elke natuurlijke persoon of rechtspersoon die een beroep tot vernietiging instelt, doet blijken van een belang. Van het vereiste belang doen slechts blijken de personen wier situatie door de bestreden norm rechtstreeks en ongunstig zou kunnen worden geraakt.

B.6.2. Wanneer een vereniging zonder winstoogmerk die niet haar persoonlijk belang aanvoert, voor het Hof optreedt, is vereist dat haar statutair doel van bijzondere aard is en, derhalve, onderscheiden van het algemeen belang; dat zij een collectief belang verdedigt; dat haar doel door de bestreden norm kan worden geraakt; dat ten slotte niet blijkt dat dit doel niet of niet meer werkelijk wordt nagestreefd.

B.7.1. Het beroep tot vernietiging is ingediend door een vereniging zonder winstoogmerk, een beroepsvereniging en drie natuurlijke personen.

B.7.2. Het statutair doel van de eerste verzoekende partij bestaat in « de oprichting van een kwalitatief leefmilieu in de stad voor de bewoners », hetgeen met name « de strijd tegen

vervuiling en de milieuhinder, alsook de verbetering van het leefmilieu » en « de collectieve deelname van de burgers aan het definiëren en verdedigen van hun leefmilieu » impliceert, wat kan inhouden dat wordt nagedacht over de gegrondheid van de uitrol van slimme elektriciteitsmeters en gasmeters. De ordonnantie van 23 juli 2018 kan derhalve het statutair doel van de eerste verzoekende partij raken.

B.7.3. Daar de eerste verzoekende partij beschikt over een belang bij het beroep, dient niet te worden onderzocht of de andere verzoekende partijen eveneens belang erbij hebben in rechte op te treden.

B.7.4. Het beroep is ontvankelijk.

Ten gronde

Wat betreft het eerste middel

B.8.1. De verzoekende partijen leiden een eerste middel af uit de schending van de artikelen 10, 11 en 23 van de Grondwet, van artikel 14 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, van de artikelen 2, 3, lid 3, tweede alinea, en 9 van het Verdrag betreffende de Europese Unie en van de artikelen 20 en 21 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie.

B.8.2. Uit het verzoekschrift blijkt dat het middel is gericht tegen artikel 24 van de ordonnantie van 23 juli 2018, in zoverre het een artikel 24ter, §§ 1 en 2, invoegt in de ordonnantie van 19 juli 2001, en tegen artikel 67 van de ordonnantie van 23 juli 2018, in zoverre het een artikel 18ter, §§ 1 et 2, invoegt in de ordonnantie van 1 april 2004.

B.9.1. Volgens de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens heeft artikel 14 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens geen autonome werking omdat het enkel geldt voor het « genot van de rechten en vrijheden » welke in het Verdrag zijn vermeld (EHRM, grote kamer, 19 februari 2013, *X en anderen t. Oostenrijk*, § 94).

De verzoekende partijen voeren geen andere bepalingen van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens aan, in samenhang gelezen met artikel 14 ervan. Het middel is dus onontvankelijk in zoverre het is afgeleid uit de schending van artikel 14 van dat Verdrag.

B.9.2. Bovendien tonen de verzoekende partijen niet aan hoe de artikelen 2, 3, lid 3, tweede alinea, en 9 van het Verdrag betreffende de Europese Unie zouden zijn geschonden. Daarentegen zetten de verzoekende partijen uiteen hoe artikel 23 van de Grondwet zou zijn geschonden.

B.10. Bijgevolg onderzoekt het Hof het middel enkel in zoverre het is afgeleid uit de schending van de artikelen 10, 11 en 23 van de Grondwet in samenhang gelezen met de artikelen 20 en 21 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, die eveneens het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie inhouden.

Eerste onderdeel

B.11. De verzoekende partijen bekritisieren het feit dat de bestreden artikelen 24 en 67 van de ordonnantie van 23 juli 2018, zonder redelijke verantwoording een gedifferentieerde uitrol van slimme elektriciteits- en gasmeters organiseert, dat wil zeggen een uitrol die prioritair bepaalde categorieën van gebruikers van het elektriciteits- en gasnet beoogt, met uitsluiting van anderen.

Meer bepaald wordt het bestaan bekritiseerd van « prioritaire niches », alsook de mogelijkheid om, overeenkomstig de bestreden artikelen 24 en 67, nieuwe categorieën van eventuele begunstigden te bepalen, na een specifieke en transversale studie van de Reguleringscommissie voor energie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BRUGEL), na een openbaar onderzoek en na een debat in het Parlement.

B.12.1. Het bestreden artikel 24 van de ordonnantie van 23 juli 2018 herstelt artikel 24ter van de ordonnantie van 19 juli 2001 als volgt :

« § 1. De distributienetbeheerder installeert geleidelijk slimme meters op het distributienet, overeenkomstig de volgende verplichte niches, rekening houdend met het

algemeen belang en voor zover dat technisch haalbaar, financieel redelijk en evenredig is, gelet op de potentiële energiebesparingen :

1° als een meter vervangen wordt, tenzij dit technisch niet mogelijk of rendabel zou zijn, gelet op de geraamde potentiële besparingen op lange termijn;

2° als er een aansluiting wordt uitgevoerd in een nieuw of een ingrijpend gerenoveerd gebouw, zoals omschreven in richtlijn 2010/31/EU.

De distributienetbeheerder kan eveneens geleidelijk slimme meters op het distributienet installeren, overeenkomstig de volgende prioritaire niches vastgelegd in het investeringsplan waarvan sprake in artikel 12, rekening houdend met het algemeen belang en voor zover dat technisch haalbaar, financieel redelijk en evenredig is gelet op de potentiële energiebesparingen :

1° als de gebruiker van het distributienet beschikt over een elektrisch voertuig en dit laat weten aan de distributienetbeheerder; in dat geval wordt in het gebouw waarin hij woont een slimme meter geplaatst;

2° als de gebruiker van het distributienet een jaarlijks verbruik heeft van meer dan 6.000 kWh per jaar;

3° als de gebruiker van het distributienet beschikt over een opslageenheid die elektriciteit opnieuw in het distributienet kan injecteren, of over een warmtepomp;

4° als de eindafnemers hun flexibiliteit aanbieden via een aanbieder van flexibiliteit;

5° als een gebruiker van het distributienet het vraagt, tenzij dat niet technisch haalbaar of financieel redelijk en evenredig is gelet op de potentiële energiebesparingen;

6° als de gebruiker van het distributienet een prosumer is of elektriciteit opnieuw in het net kan injecteren.

Op voorwaarde dat een specifiek en transversaal onderzoek van Brugel de economische, energetische en sociale geschiktheid van de ontwikkeling van slimme meters aantoonde voor elke niche bedoeld in artikel 24ter, lid 1 en 2, alsook, desgevallend, voor elke nieuwe categorie van eventuele begunstigden, en na debat in het Parlement, kan de Regering andere situaties bepalen waarin de distributienetbeheerder slimme meters installeert, evenals de installatiemodaliteiten ervoor.

Brugel legt dat onderzoek ter raadpleging voor aan het publiek.

§ 2. Voor de in art. 24ter, § 1, omschreven niches, mag niemand de installatie of het onderhoud van een slimme meter weigeren. Eenmaal een meter geplaatst is, mag niemand vragen deze weg te halen.

De distributienetbeheerder deelt twee maanden voor de installatiedatum aan de gebruiker van het net zijn voornemen mee om een slimme meter te installeren. Die mededeling gaat vergezeld van bewustmaking en informatie over de slimme meters. Daarin staan met name nadere informatie over de kwaliteitsnormen van het product, het elektromagnetisch zendvermogen van het product, de mogelijkheid om het al dan niet communicerend te maken en de bepalingen die de bescherming van de persoonlijke levenssfeer in verband met de verwerking van persoonsgegevens waarborgen. De Regering bepaalt de inhoud van de uitvoeringsbepalingen van dit communicatie-instrument.

Voor de in § 1, eerste lid, 1° en 2° en tweede lid, 5° bedoelde eindafnemers, mag de netbeheerder geen persoonsgegevens verzamelen op afstand en enkel handelingen vanop afstand stellen na uitdrukkelijke en schriftelijke toestemming van de voor het leveringspunt geïdentificeerde eindafnemer. Die verplichting wordt ook opgelegd als een nieuwe eindafnemer geïdentificeerd wordt op een leveringspunt, los van de keuze van de eerder op het leveringspunt geïdentificeerde eindafnemer. Zij is herroepbaar op gewoon verzoek van de netgebruiker. In beide gevallen heeft zijn wens gevolg binnen 15 werkdagen. Om de rechten van de verbruiker te waarborgen, kan de Regering de nadere regels bepalen inzake de wijze waarop de netgebruiker zijn wens inzake het delen van zijn persoonsgegevens meedeelt aan de netbeheerder.

Voor de in § 1, eerste lid, 1° tot 4°, en 6° bedoelde eindafnemers, kan de netbeheerder de persoonsgegevens op afstand verzamelen. Op grond van aan Brugel voorgelegde objectieve en niet discriminerende criteria, kan de netbeheerder handelingen op afstand stellen om de beveiligde werking van het net en de exploitatie ervan veilig te stellen. De eindafnemer kan zich echter verzetten tegen het verzamelen van persoonsgegevens op afstand, zijn wens heeft gevolg binnen 15 werkdagen. Om de rechten van de verbruiker te waarborgen, kan de Regering de nadere regels bepalen inzake de wijze waarop de netgebruiker zijn wens inzake het delen van zijn persoonsgegevens meedeelt aan de netbeheerder.

Na een onafhankelijk en vergelijkend onderzoek dat ertoe strekt een objectieve diagnose te stellen van de elektrogevoeligheid en de impact ervan op de volksgezondheid in het Brussels Gewest te bepalen en dat binnen drie jaar na de inwerkingtreding van de ordonnantie wordt uitgevoerd door een comité van deskundigen, stelt de Regering, in voorkomend geval, de gevallen en regels vast volgens welke de distributienetbeheerder alternatieve technologische oplossingen in de woningen aanbiedt aan eenieder die beweert elektrogevoelig te zijn en daartoe een aanvraag indient.

[...] ».

B.12.2. Het bestreden artikel 67 van de ordonnantie van 23 juli 2018 voegt een artikel 18ter in de ordonnantie van 1 april 2004 in, dat bepaalt :

« § 1. De netbeheerder kan progressief, rekening houdend met het algemeen belang en voor zover zulks technisch mogelijk, financieel redelijk en proportioneel is, slimme meters installeren op het distributienet, conform de volgende verplichte niches :

1° wanneer een bestaande meter wordt vervangen, tenzij zulks technisch niet mogelijk of rendabel is, gelet op de op lange termijn geraamde mogelijke besparingen;

2° wanneer wordt overgegaan tot de aansluiting in een nieuw gebouw of wanneer een gebouw zwaar gerenoveerd wordt, zoals bepaald in richtlijn 2010/31/EU.

De beheerder kan ook intelligente meters installeren op het distributienet wanneer een gebruiker erom verzoekt, tenzij zulks technisch niet mogelijk, financieel niet redelijk en proportioneel is.

Op voorwaarde dat een specifiek en transversaal onderzoek van Brugel de economische, energetische en sociale geschiktheid van de ontwikkeling van slimme meters aantoonde voor de in het eerste lid bedoelde gevallen, alsook, desgevallend, voor elke nieuwe categorie van eventuele begunstigen, en na debat in het Parlement, kan de Regering andere situaties bepalen waarin de distributienetbeheerder slimme meters installeert, evenals de installatiemodaliteiten ervoor. Brugel legt dat onderzoek ter raadpleging voor aan het publiek.

§ 2. In geval van de in artikel 18, § 1 bedoelde niches, mag niemand de installatie of het onderhoud van een slimme meter weigeren of vragen deze weg te halen.

De distributienetbeheerder deelt twee maanden voor de installatiedatum aan de gebruiker van het net zijn voornemen mee om een slimme meter te installeren. Die mededeling gaat vergezeld van bewustmaking en informatie over de slimme meters. Daarin staan met name nadere informatie over de kwaliteitsnormen van het product, het elektromagnetisch zendvermogen van het product, de mogelijkheid om het al dan niet communicerend te maken en de bepalingen die de bescherming van de persoonlijke levenssfeer in verband met de verwerking van persoonsgegevens waarborgen. De Regering bepaalt de inhoud van de uitvoeringsbepalingen van dit communicatie-instrument.

Voor de in § 1, 1° en 2° bedoelde eindafnemers, mag de netbeheerder slechts persoonlijke gegevens vanop afstand verzamelen en vanop afstand handelingen stellen na uitdrukkelijke en schriftelijke toestemming van de voor het leveringspunt geïdentificeerde eindafnemer. Die verplichting geldt ook wanneer een nieuwe eindafnemer wordt geïdentificeerd voor een leveringspunt, ongeacht de keuze van de voorheen voor het leveringspunt geïdentificeerde eindafnemer. Die verplichting kan worden herroepen op eenvoudig verzoek van de netwerkgebruiker. In elk geval, sorteert dat verzoek effect binnen 15 werkdagen. Om de rechten van de verbruiker te waarborgen, kan de regering de nadere regels vaststellen voor de mededeling, door de netwerkgebruiker, van zijn bereidheid om zijn persoonlijke gegevens met de netbeheerder te delen.

[...] ».

B.12.3.1. Luidens artikel 24ter, § 1, eerste en tweede lid, van de ordonnantie van 19 juli 2001 en artikel 18ter, § 1, eerste lid, van de ordonnantie van 1 april 2004 installeren de distributienetbeheerders geleidelijk, rekening houdend met het algemeen belang en voor zover dat technisch haalbaar, financieel redelijk en evenredig is, gelet op de potentiële

energiebesparingen, slimme elektriciteits- en gasmeters op het distributienet voor sommige categorieën of « niches » van netgebruikers.

B.12.3.2. Wat het elektriciteitsnet betreft, worden de categorieën of « niches » van gebruikers ten aanzien van wie de distributienetbeheerder geleidelijk slimme meters moet of kan installeren, bepaald in artikel 24*ter*, § 1, eerste en tweede lid, van de ordonnantie van 19 juli 2001.

Het betreft enerzijds de « verplichte niches », die bestaan uit de netgebruikers :

- wier meter wordt vervangen, tenzij dat technisch niet mogelijk of niet rendabel zou zijn, gelet op de potentiële besparingen op lange termijn;
- voor wie een nieuwe aansluiting wordt uitgevoerd in een nieuw of ingrijpend gerenoveerd gebouw.

Voor die gebruikers gebeurt de installatie van een slimme elektriciteitsmeter stelselmatig geleidelijk (artikel 24*ter*, § 1, eerste lid, van de ordonnantie van 19 juli 2001).

Het betreft anderzijds de « prioritaire niches », die bestaan uit de netgebruikers :

- die beschikken over een elektrisch voertuig en dit laten weten aan de distributienetbeheerder;
- wier jaarlijks verbruik meer bedraagt dan 6 000 kWh;
- die beschikken over een opslageenheid die elektriciteit opnieuw in het distributienet kan injecteren of over een warmtepomp;
- die, als eindafnemers, flexibiliteit aanbieden via een aanbieder van flexibiliteit;

- die daarom vragen, tenzij dat niet technisch haalbaar of niet rendabel zou zijn, gelet op de potentiële besparingen op lange termijn;

- die « prosumers » zijn of elektriciteit opnieuw in het net kunnen injecteren.

Voor die netgebruikers kan de distributienetbeheerder slimme elektriciteitsmeters geleidelijk op het net installeren (artikel 24ter, § 1, tweede lid, van de ordonnantie van 19 juli 2001).

Met het oog op die geleidelijke installatie van slimme elektriciteitsmeters voor die gebruikers moet de distributienetbeheerder de « prioritaire niches » bedoeld in artikel 24ter, § 1, tweede lid, van de ordonnantie van 19 juli 2001 preciseren in het investeringsplan bedoeld in artikel 12 van dezelfde ordonnantie. Dat vijfjarig investeringsplan van de distributienetbeheerder wordt voorgelegd aan het toezicht en aan de controle van de Reguleringscommissie voor energie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BRUGEL) en moet worden goedgekeurd door de Regering, krachtens artikel 12, § 3, van de ordonnantie van 19 juli 2001. Dat investeringsplan moet voorzien in « de staat van de studies, projecten en implementaties van slimme netten en slimme meters » en in de « voor de eventuele uitrol van deze meters prioritair geïdentificeerde niches » (artikel 12, § 1, derde lid, 8° en 9°, van de ordonnantie van 19 juli 2001, zoals gewijzigd bij artikel 12, 1°, c) en d), van de ordonnantie van 23 juli 2018).

B.12.3.3. Wat de gasmarkt betreft, kan de distributienetbeheerder geleidelijk slimme meters installeren voor de categorieën of « niches » van gebruikers bepaald in artikel 18ter, § 1, eerste en tweede lid, van de ordonnantie van 1 april 2004.

Het betreft enerzijds de « verplichte niches », die bestaan uit de netgebruikers :

- wier meter wordt vervangen, tenzij dat niet technisch mogelijk of niet rendabel is gelet op de potentiële besparingen op lange termijn;

- voor wie wordt overgegaan tot een nieuwe aansluiting in een nieuw gebouw of wanneer een gebouw ingrijpend gerenoveerd wordt.

Voor die gebruikers kan de installatie van een slimme gasmeter geleidelijk plaatshebben (artikel 18*ter*, § 1, eerste lid, van de ordonnantie van 1 april 2004).

Het betreft anderzijds de netgebruikers die vragen om de installatie van een slimme meter. Voor die netgebruikers kan de distributienetbeheerder eveneens slimme gasmeters installeren op het net, tenzij dat technisch niet mogelijk of niet rendabel is gelet op de potentiële besparingen op lange termijn (artikel 18*ter*, § 1, tweede lid, van de ordonnantie van 1 april 2004).

B.12.3.4. Naast die categorieën van gebruikers beoogd in respectievelijk de voormelde artikelen 24*ter* en 18*ter* kan de Regering, na debat in het Parlement, andere gevallen bepalen waarin de distributienetbeheerder slimme meters installeert, alsook de installatievoorwaarden ervan vaststellen.

Die bepaling van nieuwe categorieën van netgebruikers voor de installatie van slimme meters is slechts mogelijk na een specifiek en transversaal onderzoek door BRUGEL, onderworpen aan een openbare raadpleging, waaruit de economische, ecologische en sociale geschiktheid van de ontwikkeling van slimme meters blijkt voor de gevallen beoogd in respectievelijk artikel 24*ter*, § 1, eerste en tweede lid, van de ordonnantie van 19 juli 2001 of in artikel 18*ter*, § 1, eerste lid, van de ordonnantie van 1 april 2004, alsook, in voorkomend geval, voor elke nieuwe categorie van eventuele begunstigen (artikel 24*ter*, § 1, derde lid, van de ordonnantie van 19 juli 2001 en artikel 18*ter*, § 1, derde lid, van de ordonnantie van 1 april 2004).

B.13. Het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie sluit niet uit dat een verschil in behandeling tussen categorieën van personen wordt ingesteld, voor zover dat verschil op een objectief criterium berust en het redelijk verantwoord is.

Het bestaan van een dergelijke verantwoording moet worden beoordeeld rekening houdend met het doel en de gevolgen van de betwiste maatregel en met de aard van de ter zake geldende beginselen; het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie is geschonden wanneer vaststaat dat er geen redelijk verband van evenredigheid bestaat tussen de aangewende middelen en het beoogde doel.

B.14.1. Wanneer een schending van het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie wordt aangevoerd, moet in de regel worden gepreciseerd welke categorieën van personen met elkaar moeten worden vergeleken en in welk opzicht de bestreden bepalingen een verschil in behandeling teweegbrengen dat discriminerend zou zijn.

Die vereisten zijn ingegeven, onder meer, door de zorg om aan de andere partijen in het geding de mogelijkheid te bieden op de argumenten van de verzoekende partij te repliceren, waartoe een duidelijke en ondubbelzinnige uiteenzetting van de middelen onontbeerlijk is.

B.14.2. De verzoekende partijen identificeren niet de categorieën van personen die met elkaar moeten worden vergeleken en bekritisieren enkel de juistheid en de relevantie van de keuze van de Brusselse ordonnantiegever om te voorzien in een geleidelijke uitrol van slimme meters door de distributienetbeheerders.

B.14.3. Uit de proceduregeschriften blijkt evenwel dat de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, de Waalse Regering en de Vlaamse Regering, alsook de tussenkomende partij « Sibelga », hebben kunnen begrijpen dat de verzoekende partijen het verschil in behandeling in het geding brengen tussen, enerzijds, de netgebruikers die behoren tot een « verplichte niche » of een « prioritaire niche », of zelfs nieuwe categorieën die eventueel worden vastgesteld door de Regering, voor wie is voorzien in een geleidelijke installatie van de slimme meters en, anderzijds, de andere netgebruikers.

B.15. De distributienetgebruikers, ongeacht of ze al dan niet behoren tot de beoogde categorieën voor de geleidelijke installatie van slimme meters, zijn voldoende vergelijkbaar.

B.16. Ten aanzien van de doelstellingen die worden nagestreefd met de geleidelijke installatie van de slimme meters blijkt uit B.2.1 tot B.2.4 dat de Europese Unie aan de lidstaten de verplichting oplegt om « slimme metersystemen » uit te rollen voornamelijk om de energie-efficiëntie te bevorderen, door de netgebruikers de mogelijkheid te bieden actief deel te nemen aan de energiemarkt. De slimme elektriciteitsmeters stellen de netgebruikers immers in staat om hun elektriciteitsverbruik of zelfs hun elektriciteitsproductie met precisie te kennen, en met name de exacte momenten waarop dat verbruik of die productie plaatsvindt.

Dankzij die gedetailleerde kennis kunnen de gebruikers hun verbruik aanpassen en streven naar een lager elektriciteitsverbruik.

Bovendien beoogt de Europese wetgever het aandeel van de hernieuwbare energiebronnen in de geproduceerde energie te verhogen, het elektriciteits- en gasverbruik te verminderen en de bevoorradingszekerheid te waarborgen, met name door een gedetailleerde kennis, door de distributienetbeheerder, van het verbruik en de injecties op het net dat hij beheert.

B.17. Het Hof stelt in dat verband vast dat de voordelen van een gesegmenteerde uitrol en van een geïntegreerde benadering van elektriciteit en gas teneinde de installatiekosten te optimaliseren, zijn onderzocht, zoals de Europese wetgever daartoe verzoekt in bijlage I van de richtlijn 2009/72/EG, in bijlage I van de richtlijn 2009/73/EG, in bijlage II van de richtlijn (EU) 2019/944 en in de aanbeveling 2012/148/EU.

In de parlementaire voorbereiding van de ordonnantie van 23 juli 2018 wordt overigens aangegeven dat die studie « is uitgevoerd en [...] in september 2012 aan de Europese Commissie [werd] overhandigd » (*Parl. St.*, Brussels Hoofdstedelijk Parlement, 2017-2018, A-664/1, p. 11).

B.18.1. Door, op basis van de studies verricht voor rekening van BRUGEL, te beslissen om de geleidelijke installatie van de slimme meters te organiseren streeft de Brusselse ordonnantiegever na de Europese doelstelling bestaande in het bevorderen van de energie-efficiëntie te bereiken, waarbij wordt gewaakt over een billijk evenwicht tussen de kosten van die geleidelijke installatie en de economische en andere baten voor de gemeenschap.

B.18.2. Wegens het technische karakter van de materie moet aan de Brusselse ordonnantiegever een ruime beoordelingsmarge worden verleend bij de keuze van de criteria om de netgebruikers van elkaar te onderscheiden naargelang zij al dan niet behoren tot de beoogde categorieën voor de geleidelijke installatie van slimme meters.

B.19.1. Zoals wordt aangegeven in de memorie van toelichting heeft de ordonnantie van 23 juli 2018 « tot doel bepaalde Europese voorschriften van toepassing op de energiemarkt zoals gedefinieerd in verschillende richtlijnen, te integreren en een antwoord te geven op de

huidige uitdagingen van de elektriciteits- en gasmarkten » (*Parl. St.*, Brussels Hoofdstedelijk Parlement, 2017-2018, A-664/1, p. 1) :

« Het gaat er eveneens om een kader te verstrekken voor de invoering van slimme meters. Deze nieuwe generatie meters moet beetje bij beetje geïnstalleerd worden en zal in de loop der tijd de elektromechanische technologie zoals die momenteel geïnstalleerd is volledig vervangen in het aanbod van meterfabrikanten. Deze zogenaamde ‘ intelligente ’ technologie wordt door de Europese wetgeving ten zeerste ondersteund. Zo verplicht richtlijn 2012/27/EU tot de plaatsing van slimme meters in nieuwbouw of constructies die zwaar verbouwd worden, en bepaalt richtlijn 2014/94/EU, in de mate dat dit technisch mogelijk en economisch redelijk is, dat voor het opladen van elektrische voertuigen in de voor het publiek toegankelijke oplaadpunten een beroep gedaan moet worden op intelligente meetinstrumenten. Deze ‘ intelligentie ’ biedt vele mogelijkheden, onder meer op het vlak van het dynamisch beheer van netwerken. Ze kan dus een kans vormen voor de kwaliteit van het beheer van het netwerk, met name in een context van ontwikkeling van gedecentraliseerde hernieuwbare elektrische productie en de toegang hiertoe. Om echter te garanderen dat alle marktspelers kunnen genieten van deze ontwikkeling, bijvoorbeeld vanuit het oogpunt van de gemaakte kosten, dienen de principes voor deze invoering vastgelegd te worden, onder meer de categorieën van prioritaire klanten. Daarnaast moet de invoering van deze technologie gebeuren met respect voor de wetgeving betreffende de bescherming van persoonsgegevens : daarom legt deze ordonnantie de functies vast van de meters en de principes voor het beheer en de verwerking van de door deze meters ingezamelde en meegedeelde gegevens. Hiervoor baseert deze ordonnantie zich op de aanbevelingen van de Privacycommissie.

Deze ordonnantie legt eveneens een kader vast voor de ontwikkeling van diensten die zouden kunnen voortvloeien uit de invoering van slimme meters : met name de flexibiliteitsdiensten. Deze flexibiliteit moet begrepen worden als de mogelijkheid van de klant om zijn afname of injectie van elektriciteit aan te passen bij wijze van antwoord op een extern signaal. Deze flexibiliteit kan tegemoetkomen aan de behoeften van de netbeheerders, met name in het kader van hun opdracht om de vraag en het aanbod op deze netten in evenwicht te brengen » (*ibid.*, p. 2).

B.19.2.1. Wat betreft de destijds ontworpen bestreden artikelen 24 en 67 van de ordonnantie van 23 juli 2008 vermeldt de parlementaire voorbereiding :

« Er wordt een nieuw artikel 24ter ingevoerd in de ordonnantie elektriciteit, met als doel het toelaten en omkaderen van de progressieve installatie van slimme meters. Het nieuwe artikel 24ter vervangt artikel 25^{vicies} van de ordonnantie elektriciteit, dat de installatie van elektronische meters vastlegde, die niet noodzakelijkerwijs dezelfde functies hadden als een slimme meter. Dit artikel 25^{vicies} wordt dus opgeheven.

Deze ordonnantie bepaalt dus de progressieve invoering van slimme meters in prioritaire niches, die gedefinieerd worden in het investeringsplan van de DNB, in functie van hun specifieke kenmerken op operationeel of milieuvlak of van hun potentiële flexibiliteit inzake productie of verbruik. Het gaat erom de gebruikerssegmenten te identificeren voor wie de

installatie van slimme meters reële mogelijkheden zou bieden, zowel voor de individuele eindafnemer als voor de Brusselse markt in zijn geheel.

Daarnaast legt ze op het vlak van elektriciteit bepaalde situaties vast waarin deze meters systematisch geïnstalleerd worden, zoals de verplichting tot plaatsing bij de aansluiting van een nieuw gebouw (verplichting voortvloeiend uit richtlijn 2012/27/EU).

Ook al is de installatie van slimme meters niet prioritair en zelfs louter hypothetisch voor gas, wordt alsnog een nieuw artikel 18ter ingevoegd in de ordonnantie gas, om de mogelijkheid te behouden desgevallend ook slimme meters te ontplooien voor gas. Maar hierin wordt geen enkele verplichte of systematische installatie voorgeschreven » (*ibid.*, pp. 20-21).

Er wordt eveneens gepreciseerd :

« Hoewel een dergelijke ontplooiing voor gas niet prioritair is, legt dit artikel in de ordonnantie gas deze mogelijkheid vast voor de distributienetbeheerder (maar in geen geval de verplichting) » (*ibid.*, p. 37).

B.19.2.2. Ten aanzien van de geleidelijke uitrol van de slimme meters, de economische opportuniteit ervan en de sociale bescherming heeft de Brusselse minister van Energie daaromtrent gepreciseerd :

« Momenteel beschikt de Brusselse Regering, hoewel er vandaag nog geen wettelijk kader bestaat betreffende de uitrol en het gebruik van slimme meters, reeds over de mogelijkheid om de uitrol van zulke meters toe te staan, namelijk via de goedkeuringsprocedure van het jaarlijks investeringsplan. In zijn investeringsplan 2018-2019 vroeg Sibelga om de installatie van 5.000 meters in 2018 onder de vorm van een proefproject, van 10.000 meters in 2019 en 2020 en van 35.000 meters vanaf 2021. Dit plan werd door de Regering goedgekeurd.

Sindsdien werd aan Sibelga gevraagd om deze planning te herzien, namelijk een uitrol van 40.000 meters tussen 2019 en 2022, met 35.000 meters die onder de verplichte categorieën vallen - de meters die geïnstalleerd worden in nieuwe gebouwen of gebouwen die zwaar gerenoveerd worden, de meters van prosumers en eigenaars van elektrische voertuigen - en 5.000 meters in het kader van een proefproject. Dit herziene investeringsplan (plan 2019-2023) zal in september voorgesteld worden en ter goedkeuring aan de Regering worden voorgelegd. Zoals u begrepen heeft zal de uitrol van intelligente meters zich tot en met 2022 dus ten minste beperken tot de categorieën die verplicht worden door de Europese wetgeving, alsook tot enkele duizenden meters in het kader van een proefproject dat de goede werking en de veiligheid van de algemene voorziening moet verzekeren.

Bijgevolg wil ik één ding duidelijk maken. De tekst die vandaag wordt voorgesteld, voorziet momenteel nog niet in een veralgemeende uitrol. Er wordt enkel een kader gecreëerd waarin de uitrol van de slimme meters zich moet afspelen, ongeacht de schaal ervan, waarover de bevoegde overheden moeten beslissen. De tekst stelt regels vast die de installatie

van deze meters en hun werking in goede banen moeten leiden, meer bepaald regels voor de toepasbare tellingen. Deze regels moeten eerst en vooral dus voornamelijk een wettelijk kader scheppen voor de geïnstalleerde meters, namelijk :

- De meters waarop de wettelijke verplichtingen uit de Europese Richtlijn betreffende de Energie-efficiëntie betrekking hebben, namelijk ongeveer 4.000 à 5.000 slimme meters per jaar die met een vergunning in nieuwe en gerenoveerde gebouwen geïnstalleerd worden ;
- De meters die geïnstalleerd worden bij de prosumers - dit zijn de bewoners van gebouwen die uitgerust zijn met zonnepanelen, klanten die een elektrisch voertuig moeten opladen en grote klanten (namelijk zij die meer dan 6.000 kWh/jaar - kilowattuur per jaar verbruiken).

Er valt op te merken dat deze verbruikersprofielen er belang bij hebben om deel uit te maken van de flexibiliteitsmarkt die ontwikkeld wordt, en dat de netbeheerder door de plaatsing van slimme meters bij zijn klanten de risico's en de kosten van overbelasting op het net tot een minimum kan beperken.

Voor de andere klanten zal het in de ordonnantie bepaalde kader van toepassing zijn, zonder dat er in dit stadium bepaald wordt of de toekomst een globaal kader of een kader per sector vereist. Daarbij tekent de tekst de krijtlijnen uit waarbinnen desgevallend de slimme tellers in Brussel uitgerold zullen worden.

U heeft dus begrepen dat deze tekst zich niet uitspreekt over de noodzaak of de gepastheid om een uitrol van slimme tellers te bewerkstelligen die breder is dan de onderdelen die momenteel verplicht zijn. De tekst omkadert slechts de bestaande situatie en garandeert de veiligheid van deze voorziening voor alle Brusselse energieverbruikers » (*Parl. St.*, Brussels Hoofdstedelijk Parlement, 2017-2018, A-664/2, pp. 7-8).

B.19.2.3. De aan de Regering verleende machtiging om eventueel nieuwe categorieën vast te stellen, vloeit voort uit een amendement, dat als volgt is verantwoord :

« Gelet op de onzekere economische, energetische en sociale winst, gebeurt de plaatsing van slimme meters per niche. Een herziening of een verruiming van die verplichte of prioritaire niches is mogelijk na een specifiek en transversaal onderzoek van de regulator, dat de economische, energetische en sociale geschiktheid van de ontwikkeling van slimme meters aantoonbaar maakt voor elke niche en, desgevallend, voor elke nieuwe categorie van eventuele begunstigden, waarvan de resultaten zullen worden onderworpen aan een ruime openbare raadpleging, voor een tot het middenveld geopend debat in het Parlement.

Bijzondere aandacht zal worden geschonken aan de mogelijke economische en sociale impact op de residentiële sector. » (*ibid.*, pp. 145-146).

B.20.1. Uit hetgeen voorafgaat, blijkt dat de Brusselse ordonnantiegever, met het aannemen van de bestreden bepalingen, een wettelijk kader heeft willen creëren voor de geleidelijke uitrol van slimme meters, gesteund door de Europese Unie, teneinde de krijtlijnen

uit te tekenen voor de uitrol van die meters en de veiligheid en de rechten van de betrokken netgebruikers te waarborgen.

De Brusselse ordonnantiegever kan bovendien niet worden verweten dat hij rekening heeft gehouden met het feit dat de productie van mechanische meters weldra zal worden stopgezet.

B.20.2.1. Artikel 25*vicies* van de ordonnantie van 19 juli 2001 – opgeheven bij artikel 34 van de ordonnantie van 23 juli 2018 –, alsook artikel 20*octiesdecies* van de ordonnantie van 1 april 2004 – opgeheven bij artikel 78 van de ordonnantie van 23 juli 2018 – voorzagen overigens reeds, voor zover dat technisch mogelijk, financieel redelijk en evenredig was gelet op de potentiële energiebesparingen, in de mogelijkheid om een elektronische meter te installeren voor iedere eindafnemer die daarom verzoekt, wanneer een bestaande meter wordt vervangen of wanneer wordt overgegaan tot een aansluiting in een nieuw of ingrijpend gerenoveerd gebouw.

B.20.2.2. Wat het gasnet betreft, blijkt uit de in B.19.2.1 aangehaalde parlementaire voorbereiding eveneens dat de Brusselse ordonnantiegever de installatie van dergelijke meters niet in de onmiddellijke toekomst overweegt, en dat de uitrol van de slimme meters slechts op programmatische wijze wordt georganiseerd, waarbij die uitrol niet prioritair, noch *a fortiori* verplicht is. Aldus beschikt de netbeheerder slechts over een mogelijkheid om in de toekomst dergelijke slimme meters geleidelijk te installeren, met inachtneming van het wettelijk kader dat is bepaald in artikel 18*ter* van de ordonnantie van 1 april 2004.

B.20.3.1. Allereerst vormen de bestreden artikelen 24 en 67, door te bepalen dat een slimme meter zal worden geïnstalleerd wanneer een meter wordt vervangen of wanneer wordt overgegaan tot een nieuwe aansluiting of in geval van een ingrijpende renovatie, slechts de omzetting van artikel 9, lid 1, tweede alinea, a) en b), van de richtlijn 2012/27/EU.

Die bepaling voorziet immers in twee hypothesen waarin « individuele meters die het daadwerkelijke energieverbruik van de eindafnemer nauwkeurig weergeven en informatie geven over de werkelijke tijd van het verbruik » - hetgeen de slimme meters beogen – altijd ter beschikking worden gesteld : wanneer een bestaande meter wordt vervangen, tenzij dat technisch onmogelijk is of niet kostenefficiënt is in verhouding tot de geraamde potentiële

besparingen op lange termijn (artikel 9, lid 1, tweede alinea, a)); en wanneer een aansluiting wordt gemaakt in een nieuw gebouw of in geval van een ingrijpende renovatie (artikel 9, lid 1, tweede alinea, b)).

De « verplichte niches » bedoeld in de bestreden artikelen stemmen bijgevolg overeen met de categorieën bedoeld in de richtlijn 2012/27/EU, die gedeeltelijk wordt omgezet door de ordonnantie van 23 juli 2018.

B.20.3.2. Het is overigens evident dat de Brusselse ordonnantiegever de installatie van een slimme meter bij de netgebruikers die daarom verzoeken, vermocht mogelijk te maken (artikel 24*ter*, § 1, tweede lid, 5°, van de ordonnantie van 19 juli 2001 en artikel 18*ter*, § 1, tweede lid, van de ordonnantie van 1 april 2004). Het betreft overigens een recht van elke netgebruiker, bepaald in artikel 21 van de richtlijn (EU) 2019/944.

B.20.3.3. Ten aanzien van de keuze van de netgebruikers die behoren tot de « prioritaire niches » bedoeld in artikel 24*ter*, § 1, tweede lid, 1° tot 4° en 6°, van de ordonnantie van 19 juli 2001, met het oog op een geleidelijke uitrol van slimme elektriciteitsmeters, is het redelijk verantwoord de gebruikers te beogen wier elektriciteitsverbruik aanzienlijk is, diegenen die beschikken over een elektrisch voertuig, diegenen die op het net een zekere hoeveelheid elektriciteit injecteren die zij produceren of die hun flexibiliteit op het net aanbieden.

Zoals blijkt uit de parlementaire voorbereiding en uit de memorie van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering kunnen in eerste instantie die gebruikers voordelen halen, in termen van rationeel energiegebruik, uit een precieze kennis van hun elektriciteitsverbruik of -productie, die wordt beschouwd als een eerste stap in de richting van een betere beheersing en een vermindering van het elektriciteitsverbruik. De Brusselse ordonnantiegever vermocht dus te vermoeden dat er een grotere acceptatiegraad zou zijn van de nieuwe technologie van de slimme meters bij die gebruikers. Bovendien is het redelijk te denken dat de aanvaarding van de slimme elektriciteitsmeters door die eerste gebruikers andere gebruikers ertoe kan aanzetten zich ook uit te rusten met een slimme elektriciteitsmeter. Bovendien gaat het om de netgebruikers die een aanzienlijke invloed hebben op de elektriciteitsstromen van het net wegens hun verbruik of hun productie, zodat het voor de distributienetbeheerders voordelig is

die stromen te kennen met oog op de verwezenlijking van hun wettelijke opdracht van netbeheer.

B.20.3.4. De geleidelijke uitrol van slimme elektriciteitsmeters zal overigens alleen gebeuren bij de netgebruikers die behoren tot de « prioritaire niches » bedoeld in artikel 24ter, § 1, tweede lid, van de ordonnantie van 19 juli 2001 en die zijn geïdentificeerd in het vijfjarig investeringsplan van de distributienetbeheerder, plan dat onderworpen is aan het toezicht en de controle van BRUGEL, en aan de goedkeuring van de Regering, volgens de procedure die is geregeld bij artikel 12, § 3, van dezelfde ordonnantie.

Zoals wordt aangegeven in de parlementaire voorbereiding vermeld in B.19.2.2 zijn de eerste netgebruikers voor wie slimme elektriciteitsmeters geleidelijk zullen worden uitgerold, reeds geïdentificeerd en behoren zij tot de « niches » vastgesteld bij artikel 24ter, § 1, van de ordonnantie van 19 juli 2001.

In tegenstelling tot wat de verzoekende partijen aanvoeren, valt de geleidelijke uitrol van de slimme elektriciteitsmeters dus niet onder de discretionaire beoordeling van de netbeheerder.

B.20.4. De machtiging die is verleend aan de Brusselse Hoofdstedelijke Regering om in voorkomend geval nieuwe categorieën vast te stellen voor de geleidelijke uitrol van slimme meters, zoals die is bepaald in artikel 24ter, § 1, derde lid, van de ordonnantie van 19 juli 2001 en in artikel 18ter, § 1, derde lid, van de ordonnantie van 1 april 2004, is, zoals is vermeld in B.19.2.3, verantwoord door de wil om de uitrol van slimme meters te laten evolueren volgens de energetische situatie in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en zij gaat gepaard met talrijke waarborgen.

Aldus kan de Brusselse Hoofdstedelijke Regering eventuele nieuwe categorieën van gebruikers pas vaststellen na een specifiek en transversaal onderzoek van BRUGEL waarmee de economische, ecologische en sociale geschiktheid van de ontwikkeling van slimme meters wordt aangetoond voor de categorieën van gebruikers die reeds worden beoogd door de uitrol van de meters, alsook voor elke nieuwe categorie van eventuele begunstigden. Vervolgens is dat onderzoek onderworpen aan een openbare raadpleging. Ten slotte kunnen nieuwe categorieën pas worden bepaald na een debat in het Parlement.

B.21. Noch de keuze van de verplichte of prioritaire niches voor de uitrol van slimme meters, noch de aan de Brusselse Hoofdstedelijke Regering verleende machtiging roepen onevenredige gevolgen in het leven.

De netgebruikers die niet worden beoogd door de prioritaire uitrol van slimme meters kunnen steeds om de plaatsing van een dergelijke meter verzoeken. Voor de netgebruikers die de plaatsing van een slimme meter opgelegd krijgen of die prioritair worden beoogd door de geleidelijke uitrol van de meters, heeft de Brusselse ordonnantiegever voorzien in mogelijkheden om af te wijken van de uitrol van die meters, wanneer dat technisch onmogelijk is, wanneer er geen redelijke en evenredige verhouding bestaat gelet op de potentiële energiebesparingen.

De uitvoering van het vijfjarig investeringsplan, waarin met name de staat van de slimme elektriciteitsmeters en de voor de eventuele uitrol van die meters geïdentificeerde « prioritaire niches » worden gedefinieerd, maakt het voorwerp uit van een toezicht en een evaluatie door BRUGEL (artikel 12, § 3, zesde lid, van de ordonnantie van 19 juli 2001).

B.22. Bijgevolg is de geleidelijke uitrol van slimme elektriciteitsmeters, zoals geregeld bij het bestreden artikel 24 van de ordonnantie van 23 juli 2018 en de geleidelijke uitrol van slimme gasmeters, zoals geprogrammeerd bij het bestreden artikel 67 van de ordonnantie van 23 juli 2018, niet zonder redelijke verantwoording.

B.23. Het eerste onderdeel van het eerste middel is niet gegrond.

Tweede onderdeel

B.24. De verzoekende partijen betogen dat artikel 24ter, § 2, eerste lid, van de ordonnantie van 19 juli 2001, ingevoegd bij het bestreden artikel 24 van de ordonnantie van 23 juli 2018, en artikel 18ter, § 2, eerste lid, van de ordonnantie van 1 april 2004, ingevoegd

bij het bestreden artikel 67 van de ordonnantie van 23 juli 2018, de in het middel beoogde bepalingen schenden, doordat ze de netgebruiker verbieden zich te verzetten tegen de plaatsing van een slimme meter en de weghaling ervan te vragen, waarbij hij anders zijn recht op toegang tot het net niet kan uitoefenen.

B.25. De parlementaire voorbereiding vermeldt :

« Krachtens het nieuwe artikel 24ter, § 2 en het nieuwe art. 18ter, § 2 kan een eindafnemer de plaatsing van een slimme meter niet weigeren en evenmin vragen deze weg te halen. Deze bepaling heeft tot doel de progressieve invoering van slimme meters niet te belemmeren » (*Parl. St.*, Brussels Hoofdstedelijk Parlement, 2017-2018, A-664/1, p. 21).

B.26. Artikel 23 van de Grondwet bepaalt dat ieder het recht heeft om een menswaardig leven te leiden. Daartoe waarborgen de onderscheiden wetgevers, rekening houdend met de overeenkomstige plichten, de economische, sociale en culturele rechten, waarvan ze de voorwaarden voor de uitoefening bepalen. Artikel 23 van de Grondwet bepaalt niet wat die rechten, waarvan enkel het beginsel wordt uitgedrukt, impliceren, waarbij elke wetgever ermee is belast die rechten te waarborgen, overeenkomstig het tweede lid van dat artikel, rekening houdend met de overeenkomstige plichten.

Artikel 23 van de Grondwet bevat een *standstill*-verplichting die eraan in de weg staat dat de bevoegde wetgever het beschermingsniveau dat wordt geboden door de van toepassing zijnde wetgeving, in aanzienlijke mate vermindert zonder dat daarvoor redenen zijn die verband houden met het algemeen belang.

B.27. In de veronderstelling dat de bestreden bepaling afbreuk doet aan een van de bij artikel 23 van de Grondwet gewaarborgde grondrechten, recht dat niet door de verzoekende partijen in hun verzoekschriften is gespecificeerd, en zonder dat het noodzakelijk is te onderzoeken of die eventuele aantasting een aanzienlijke achteruitgang veroorzaakt in de door een dergelijk recht geboden bescherming, bestaan in elk geval motieven van algemeen belang die die achteruitgang verantwoorden.

Door de uitrol van slimme meters in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest te regelen, heeft de Brusselse ordonnantiegever immers rekening moeten houden met de op Europees niveau vastgestelde doelstelling die erin bestaat een uitgebreide uitrol van slimme meters te

organiseren met het oog op energie-efficiëntie, met inachtneming van een evenwicht tussen kosten en baten van die uitrol voor de gemeenschap, zoals is vermeld in B.18. Om die doelstelling te bereiken, is het niet zonder redelijke verantwoording te bepalen dat de netgebruiker zich niet kan verzetten tegen de plaatsing van een slimme meter, noch de weghaling ervan mag vragen om een andere reden dan die welke verband houdt met de elektrogevoeligheid.

B.28. Artikel 24ter, § 2, laatste lid, van de ordonnantie van 19 juli 2001, ingevoegd bij het bestreden artikel 24 van de ordonnantie van 23 juli 2018, bepaalt :

« Na een onafhankelijk en vergelijkend onderzoek dat ertoe strekt een objectieve diagnose te stellen van de elektrogevoeligheid en de impact ervan op de volksgezondheid in het Brussels Gewest te bepalen en dat binnen drie jaar na de inwerkingtreding van de ordonnantie wordt uitgevoerd door een comité van deskundigen, stelt de Regering, in voorkomend geval, de gevallen en regels vast volgens welke de distributienetbeheerder alternatieve technologische oplossingen in de woningen aanbiedt aan eenieder die beweert elektrogevoelig te zijn en daartoe een aanvraag indient ».

Die bepaling is het onderwerp van het derde middel en wordt hierna verder onderzocht.

Wat betreft het tweede middel

B.29. De verzoekende partijen leiden een tweede middel af uit de schending van artikel 22 van de Grondwet, van artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, van de artikelen 2, 3, lid 2, en 6 van het Verdrag betreffende de Europese Unie, van de artikelen 7 en 8 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, van de artikelen 5, 6 en 13 van de richtlijn 2002/58/EU van het Europees Parlement en de Raad van 12 juli 2002 « betreffende de verwerking van persoonsgegevens en de bescherming van de persoonlijke levenssfeer in de sector elektronische communicatie (richtlijn betreffende privacy en elektronische communicatie) » en van de artikelen 5, 6, 7, 17, 18, 21, 22 en 32 van de verordening (EU) 2016/679 van het Europees Parlement en de Raad van 27 april 2016 « betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens en tot intrekking van Richtlijn 95/46/EG (algemene verordening gegevensbescherming) » (hierna : de AVG).

B.30.1. Uit het verzoekschrift blijkt dat het middel is gericht tegen artikel 24 van de ordonnantie van 23 juli 2018, in zoverre het een artikel 24ter, § 4, invoegt in de ordonnantie van 19 juli 2001 en tegen artikel 67 van de ordonnantie van 23 juli 2018, in zoverre het een artikel 18ter, § 4, invoegt in de ordonnantie van 1 april 2004.

B.30.2. De verzoekende partijen zetten niet uiteen in welke zin het recht op eerbiediging van het privéleven zoals gewaarborgd bij artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en de artikelen 7 en 8 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, dat het recht omvat op de bescherming van persoonsgegevens, zou zijn geschonden op een andere wijze dan door een schending van de artikelen 5, 6 en 17 van de AVG.

B.30.3. Het Hof beperkt zijn toetsing van de bestreden bepalingen derhalve tot artikel 22 van de Grondwet, in samenhang gelezen met de artikelen 5, 6 en 17 van de AVG.

Eerste onderdeel

B.31. De verzoekende partijen houden voor dat de bestreden bepalingen de distributienetbeheerder in staat stellen informatie te verwerken die afkomstig is van de slimme meters om zijn « wettelijke of reglementaire opdrachten » uit te voeren, terwijl de AVG in de mogelijkheid voorziet om die informatie op rechtmatige wijze te gebruiken uitsluitend om de inachtneming van een « wettelijke verplichting » te verzekeren. Het begrip « wettelijke verplichting » dat wordt gebruikt in de verordening zou minder ruim zijn dan dat van « wettelijke of reglementaire opdrachten » dat wordt gebruikt in de ordonnantie van 23 juli 2018.

B.32.1.1. Zoals ingevoegd bij het bestreden artikel 24 van de ordonnantie van 23 juli 2018 bepaalt artikel 24ter, § 4, van de ordonnantie van 19 juli 2001 :

« De netbeheerder is, alleen of samen met één of meerdere uitbatingsbedrijven volgens de modaliteiten die zijn vastgelegd krachtens het technisch reglement, verantwoordelijk voor de verwerking van persoonsgegevens afkomstig van de slimme meters. In die hoedanigheid waakt hij erover dat de slimme meters conform de toepasselijke technische normen zijn, hij waakt eveneens over de veiligheid van het slimme net en de mededeling van gegevens, de waarborg op de bescherming van de privacy van de netgebruikers, met name bij de verwerking van persoonsgegevens.

De slimme meters en netten moeten zo ontworpen worden dat toevallige of ongeoorloofde vernietiging, toevallig verlies, verspreiding, bekendmaking, toegang tot en wijziging van persoonsgegevens vermeden wordt, vanaf het ontwerp.

De distributienetbeheerder kan de informatie beschikbaar op een slimme meter enkel verwerken om zijn wettelijke of reglementaire opdrachten uit te voeren, met name voor de ontwikkeling van het distributienet en voor de opsporing van en facturatie aan elektriciteitsverbruikers die geen factuur krijgen van een leverancier.

Enkel gepaste en relevante persoonsgegevens die beperkt zijn tot het strikt noodzakelijke met de in deze ordonnantie toegelaten doeleinden mogen ingezameld en verwerkt worden, voor de doeleinden waarvoor ze ingezameld werden. De Regering maakt een lijst op met deze primaire of afgeleide gegevens.

Persoonlijke gegevens mogen niet langer worden bewaard dan noodzakelijk is voor de verwezenlijking van de doeleinden waarvoor ze werden verzameld. In ieder geval mag deze termijn niet langer duren dan tien jaar.

De persoonsgegevens worden anoniem gemaakt zodra hun individualisering niet meer noodzakelijk is voor de verwezenlijking van de doeleinden waarvoor deze werden verzameld.

Zijn verboden, alle verwerkingen van persoonlijke meetgegevens voor de volgende doeleinden :

1° de handel in persoonlijke meetgegevens;

2° de handel in energie-informatie of -profielen die statistisch opgesteld werden op basis van persoonlijke meetgegevens, die periodiek opgenomen worden door de netbeheerder en waaruit het consumptiegedrag van de eindafnemer afgeleid kan worden;

3° het opstellen van ‘ zwarte lijsten ’ van eindafnemers door de automatische verwerking van nominatieve informatie betreffende fraudeurs en slechte betalers ».

B.32.1.2. Zoals ingevoegd bij het bestreden artikel 67 van de ordonnantie van 23 juli 2018 bepaalt artikel 18ter, § 4, van de ordonnantie van 1 april 2004 :

« De netbeheerder is, alleen of samen met één of meerdere uitbatingsbedrijven volgens de modaliteiten die zijn vastgelegd krachtens het technisch reglement, verantwoordelijk voor de verwerking van de persoonsgegevens afgeleverd door de slimme meters. In die hoedanigheid waakt hij erover dat de slimme meters conform de toepasselijke technische normen zijn, hij waakt eveneens over de veiligheid van het slimme net en van de mededeling van gegevens, de waarborg op de bescherming van de privacy van de netgebruikers, met name bij de verwerking van persoonsgegevens.

De slimme meters en netten moeten zo ontworpen worden dat toevallige of ongeoorloofde vernietiging, toevallig verlies, verspreiding, bekendmaking, toegang tot en wijziging van persoonsgegevens vermeden wordt, vanaf het ontwerp.

De netbeheerder kan de informatie beschikbaar op een slimme meter enkel verwerken om zijn wettelijke of reglementaire opdrachten uit te voeren, met name voor de ontwikkeling van het distributienet en voor de opsporing van en facturatie aan elektriciteitsverbruikers die geen factuur krijgen van een leverancier.

Enkel gepaste en relevante persoonsgegevens die niet buitensporig zijn en beperkt tot het strikt noodzakelijke met het oog op de in deze ordonnantie toegelaten doeleinden mogen ingezameld en verwerkt worden voor de doelstelling waarvoor ze ingezameld werden. De Regering stelt een lijst vast met die primaire of afgeleide gegevens.

Persoonlijke gegevens mogen niet langer worden bewaard dan noodzakelijk is voor de verwezenlijking van de doeleinden waarvoor ze werden verzameld. In ieder geval mag deze termijn niet langer duren dan vijf jaar.

De persoonsgegevens worden anoniem gemaakt zodra hun individualisering niet meer noodzakelijk is voor de verwezenlijking van de doeleinden waarvoor deze werden verzameld.

Zijn verboden : alle verwerkingen van persoonlijke meetgegevens voor de volgende doeleinden :

1° de handel in persoonlijke meetgegevens;

2° de handel in energie-informatie of -profielen die statistisch opgesteld werden op basis van persoonlijke meetgegevens, die periodiek opgenomen worden door de netbeheerder en waaruit het consumptiegedrag van de eindafnemer afgeleid kan worden;

3° het opstellen van ‘ zwarte lijsten ’ van eindafnemers door de automatische verwerking van nominatieve informatie betreffende fraudeurs en slechte betalers ».

B.32.2.1. Ten aanzien van het juridisch kader voor de installatie van slimme meters en de bescherming van persoonsgegevens afkomstig van die meters, wordt in de memorie van toelichting aangegeven :

« De opdrachten en verplichtingen van de distributienetbeheerders worden eveneens uiteengezet. Aangezien slimme meters toelaten meer metergegevens in te zamelen dan elektromechanische meters, wordt er daarnaast ook een nauw afgebakend kader opgesteld voor de bescherming, het beheer, het gebruik en de bewaring van deze gegevens. Bepaalde doeleinden - met name commerciële doeleinden of het aanleggen van bestanden - van de verwerking van persoonlijke meetgegevens worden eveneens uitgesloten. Tenslotte worden de informatievooraanwaarden vastgelegd die de distributienetbeheerder moet naleven jegens de eindafnemer » (*Parl. St.*, Brussels Hoofdstedelijk Parlement, 2017-2018, A-664/1, pp. 6-7).

B.32.2.2. Er wordt eveneens gepreciseerd :

« [De] nieuwe artikelen 24ter en 18ter waarborgen vast om het recht op respect voor de privacy van iedere eindafnemer te garanderen, overeenkomstig de aanbevelingen van de

Privacycommissie – (aanbeveling 04/2011). Deze waarborgen doen geen afbreuk aan de maatregelen die genomen moeten worden op basis van de regelgeving betreffende de bescherming van persoonsgegevens.

[...]

Slimme meters en netten laten echter toe meer metergegevens in te zamelen dan de klassieke elektromechanische meters, die, als ze betrekking hebben op natuurlijke personen, persoonsgegevens vormen in de zin van de privacywetgeving :

- de verbruiksstanden die toelaten het energieverbruik te berekenen;
- de gegevens die de kwaliteit van de aan de netgebruiker verstrekte elektriciteitstoevoer meten ; en
- de belastingscurve, bestaande uit de opmeting op gezette tijdstippen van het energieverbruik van de netgebruiker.

Zonder gedetailleerde informatie te verstrekken over het gebruik en de toestellen van de consumenten, laten slimme meters en netten dus wel toe meer persoonsgegevens van gevoelige aard te verwerken.

Als deze verwerking gebeurt door de distributienetbeheerder alleen of samen met zijn exploitatiefilialen, volgens de voorwaarden vastgelegd in het technisch reglement, om zijn opdrachten van algemeen belang uit te voeren, berust de verwerking op een legitieme verwerking in de zin van artikel 5, b), c) en e), van de wet van 8 december 1992 tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens. Als deze verwerking gebeurt door een derde, moet ze berusten op de uitdrukkelijke instemming van de eindafnemer, overeenkomstig artikel 5, a), van de wet van 8 december 1992. De gangbare praktijk die erin bestaat ‘ in te stemmen ’ via een clauseule in de algemene voorwaarden kan niet langer als geldig worden weerhouden.

Bij de activering van de intelligente meter informeert de distributienetbeheerder, enerzijds, de betrokken netgebruiker, door middel van een brochure over de mogelijkheden en gevolgen van de slimme meter en, anderzijds, stuurt hij een in te vullen formulier waarin het akkoord of het verzet van de gebruiker in verband met de communicatiefuncties van de meter staat. Het akkoord van de gebruiker wordt geacht verworven te zijn bij afwezigheid van communicatie van zijn verzet binnen de dertig dagen die volgen op de ontvangst van dit formulier.

Rekening houdend met de noodzaak om onverwijld een juridisch kader te creëren voor de invoering van slimme meters op het Brussels grondgebied, tenminste voor elektriciteit, onder meer om een anarchistische ontwikkeling ervan te vermijden, en met de verplichting om deze meters in te voeren met respect voor de privacy, leek het verkieslijk deze invoering vanaf het begin gepaard te laten gaan met maatregelen die toelaten de bescherming van de persoonsgegevens van natuurlijke personen te waarborgen. Gelet op het feit dat het rationeel gebruik van energie en de elektriciteitsdistributie onder de bevoegdheden van de gewesten vallen, legt de Brusselse wetgever normen op die van toepassing zijn op slimme meters, waarvan sommige toelaten het respect voor de privacy te garanderen.

De bepalingen van deze ordonnantie moeten zich schikken naar de minimumvereisten van de wet van 8 december 1992 tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens. Ze leggen de verantwoordelijke voor de verwerking vast, evenals de toegelaten en niet-toegelaten doeleinden en de duur van bewaring van de toegelaten gegevens.

Deze bepalingen steunen trouwens op reeds bestaande standaarden van lidstaten van de Europese Unie of standaarden erkend door de industrie en op de volgende aanbevelingen :

- de aanbeveling van de Europese Commissie van 9 maart 2012 inzake de voorbereiding van de uitrol van slimme metersystemen en meer bepaald titel III : ‘ Gemeenschappelijke minimale functionele eisen voor slimme metersystemen voor elektriciteit ’;

- het advies van de Europese controleur voor gegevensbescherming over de aanbeveling van de Europese Commissie inzake de voorbereiding van de uitrol van slimme metersystemen;

- de adviezen van de werkgroep voor de bescherming van personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens ingevoerd door artikel 29 van richtlijn 95/46/EG;

- de aanbeveling van de Europese Commissie van 10 oktober 2014 betreffende het impactanalysemodel voor de gegevensbescherming van slimme netten en slimme metersystemen; en

- aanbeveling nr. 04/2011 van de Privacycommissie over de na te leven beginselen bij slimme netten en slimme meters.

Overeenkomstig advies nr. 12/2011 van de werkgroep voor de bescherming van personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens ingevoerd door artikel 29 van richtlijn 95/46/EG, moet de beveiliging van heel het slim net gegarandeerd worden door de distributienetbeheerder. Dit is het doel van de nieuwe artikelen 24ter, § 4, en 18ter, § 4, die aan de DNB [distributienetbeheerder] de taak toevertrouwen te waken over de conformiteit van de slimme meters met de toepasselijke technische normen en over de veiligheid van het slimme net.

Om zich te schikken naar titel I van de aanbeveling van de Europese Commissie van 9 maart 2012 betreffende ‘ Gegevensbescherming en –beveiliging ’ en naar aanbeveling nr. 04/2011 van de Privacycommissie over de na te leven beginselen bij slimme netten en slimme meters, preciseren de nieuwe artikelen 24ter en 18ter daarnaast de modaliteiten voor de beveiliging en de beperking van de instelling van de slimme meters, om de bescherming van gegevens te garanderen.

Slimme meters moeten beschermd worden door de meest strikte meetnormen inzake veiligheid, om indringing of manipulatie van gegevens te vermijden, met name de essentiële vereisten voor de veiligheid van de informatie in het slim net. De relevante richtlijnen gepubliceerd door het Europees Agentschap voor netwerk- en informatiebeveiliging (ENISA) zouden eveneens mee in overweging genomen moeten worden, evenals de

‘ referentiemaatregelen voor de beveiliging van elke verwerking van persoonsgegevens ’ beschikbaar op de website van de Privacycommissie.

Er moeten technische maatregelen in de slimme meters ingevoerd worden om de inzameling van meetgegevens met een frequentie van minder dan 15 minuten onmogelijk te maken.

Artikelen 53 en 83 van dit ontwerp van ordonnantie leggen de inconformiteitstelling op van de slimme meters die werden geïnstalleerd voor de inwerkingtreding van de maatregel, met de nieuwe bepalingen ter zake » (*ibid.*, pp. 21-23).

B.33. Uit hetgeen voorafgaat, vloeit voort dat de Brusselse ordonnantiegever, met de aanneming van de bestreden bepalingen, een juridisch kader heeft willen uitwerken om de door de slimme meters verwerkte persoonsgegevens te beschermen, met inachtneming van de reglementering inzake de bescherming van de persoonsgegevens, met inbegrip van de AVG.

Artikel 32*undecies* van de ordonnantie van 19 juli 2001, ingevoegd bij artikel 52 van de ordonnantie van 23 juli 2018, en artikel 27*quinquies* van de ordonnantie van 1 april 2004, ingevoegd bij artikel 86 van de ordonnantie van 23 juli 2018, bepalen overigens :

« Alle vormen van verwerking van persoonsgegevens die plaatsvinden in uitvoering van deze ordonnantie moeten in overeenstemming zijn met de toepasselijke reglementering met betrekking tot de bescherming van persoonsgegevens ».

B.34.1. De AVG is van toepassing op de geheel of gedeeltelijk geautomatiseerde verwerking, alsmede op de verwerking van persoonsgegevens die in een bestand zijn opgenomen of die bestemd zijn om daarin te worden opgenomen (artikel 2, lid 1, van de genoemde verordening).

Met « verwerking » van gegevens wordt bedoeld : « een bewerking of een geheel van bewerkingen met betrekking tot persoonsgegevens of een geheel van persoonsgegevens, al dan niet uitgevoerd via geautomatiseerde procedés, zoals het verzamelen, vastleggen, ordenen, structureren, opslaan, bijwerken of wijzigen, opvragen, raadplegen, gebruiken, verstrekken door middel van doorzending, verspreiden of op andere wijze ter beschikking stellen, aligneren of combineren, afschermen, wissen of vernietigen van gegevens » (artikel 4, 2), van de AVG).

« Persoonsgegevens » zijn « alle informatie over een geïdentificeerde of identificeerbare natuurlijke persoon (‘ de betrokkene ’); als identificeerbaar wordt beschouwd een natuurlijke persoon die direct of indirect kan worden geïdentificeerd, met name aan de hand van een identicator zoals een naam, een identificatienummer, locatiegegevens, een online identicator of van een of meer elementen die kenmerkend zijn voor de fysieke, fysiologische, genetische, psychische, economische, culturele of sociale identiteit van die natuurlijke persoon » (artikel 4, 1), van de AVG).

B.34.2. Artikel 5 van de AVG legt de beginselen vast die van toepassing zijn op de verwerking van persoonsgegevens.

Persoonsgegevens moeten worden verwerkt op een wijze die ten aanzien van de betrokkene rechtmatig, behoorlijk en transparant is (artikel 5, lid 1, a), van de AVG). Zij moeten ook voor welbepaalde, uitdrukkelijk omschreven en gerechtvaardigde doeleinden worden verzameld en mogen vervolgens niet verder op een met die doeleinden onverenigbare wijze worden verwerkt (artikel 5, lid 1, b), van de AVG).

B.34.3. De vereiste van rechtmatigheid van de gegevensverwerking, vermeld in artikel 5, lid 1, a), van de AVG wordt omschreven in artikel 6 van dezelfde verordening. Artikel 6, lid 1, bepaalt :

« De verwerking is alleen rechtmatig indien en voor zover aan ten minste een van de onderstaande voorwaarden is voldaan :

a) de betrokkene heeft toestemming gegeven voor de verwerking van zijn persoonsgegevens voor een of meer specifieke doeleinden;

b) de verwerking is noodzakelijk voor de uitvoering van een overeenkomst waarbij de betrokkene partij is, of om op verzoek van de betrokkene vóór de sluiting van een overeenkomst maatregelen te nemen;

c) de verwerking is noodzakelijk om te voldoen aan een wettelijke verplichting die op de verwerkingsverantwoordelijke rust;

d) de verwerking is noodzakelijk om de vitale belangen van de betrokkene of van een andere natuurlijke persoon te beschermen;

e) de verwerking is noodzakelijk voor de vervulling van een taak van algemeen belang of van een taak in het kader van de uitoefening van het openbaar gezag dat aan de verwerkingsverantwoordelijke is opgedragen;

f) de verwerking is noodzakelijk voor de behartiging van de gerechtvaardigde belangen van de verwerkingsverantwoordelijke of van een derde, behalve wanneer de belangen of de grondrechten en de fundamentele vrijheden van de betrokkene die tot bescherming van persoonsgegevens nopen, zwaarder wegen dan die belangen, met name wanneer de betrokkene een kind is.

De eerste alinea, punt f), geldt niet voor de verwerking door overheidsinstanties in het kader van de uitoefening van hun taken ».

B.35. In tegenstelling tot wat de verzoekende partijen betogen, staan artikel 24ter, § 4, derde lid, van de ordonnantie van 19 juli 2001 en artikel 18ter, § 4, derde lid, van de ordonnantie van 1 april 2004, in zoverre zij de distributienetbeheerder toestaan informatie te verwerken van slimme elektriciteitsmeters uitsluitend om zijn « wettelijke of reglementaire opdrachten » uit te voeren, de distributienetbeheerder niet toe persoonsgegevens te verwerken buiten de limitatief opgesomde gevallen van artikel 6 van de AVG. Krachtens artikel 6, lid 1, c), van de AVG is de verwerking van persoonsgegevens immers rechtmatig indien ze noodzakelijk is om te voldoen aan een « wettelijke verplichting ». Die verwijzing « voldoen aan een wettelijke verplichting » betekent niet dat die verplichting noodzakelijkerwijze moet vervat zijn in een « wet » in de formele betekenis van het woord, aangezien de verwijzing zich in een Europese norm bevindt. De verwijzing naar een « wettelijke verplichting » beperkt zich aldus ertoe te verwijzen naar elke verplichting die voortvloeit uit een norm van de rechtsorde van de Unie of van de lidstaat, zoals wordt bevestigd in artikel 6, lid 3, van de AVG, dat bepaalt dat « de rechtsgrond voor de in lid 1, punten c) en e), bedoelde verwerking moet worden vastgesteld bij : a) het Unierecht; of b) lidstatelijk recht dat op de verwerkingsverantwoordelijke van toepassing is ».

Het feit dat de netbeheerder, overeenkomstig het voormelde artikel 24ter, § 4, derde lid, en het voormelde artikel 18ter, § 4, derde lid, persoonsgegevens kan verwerken om zijn wettelijke of reglementaire opdrachten uit te voeren, brengt bijgevolg geen schending teweeg van artikel 6, lid 1, c), van de AVG.

Tweede onderdeel

B.36. De verzoekende partijen zijn van mening dat de aan de distributienetbeheerder gegeven mogelijkheid om persoonsgegevens afkomstig van slimme meters langer te bewaren

dan de bewaartermijn van maximum vijf jaar, bedoeld in artikel 24*ter*, § 4, vijfde lid, van de ordonnantie van 19 juli 2001, en in artikel 18*ter*, § 4, vijfde lid, van de ordonnantie van 1 april 2004, het recht op de gegevenswissing erkend in artikel 17 van de AVG onwerkzaam maakt. De verzoekende partijen begrijpen overigens niet waarom de voormelde artikelen 24*ter*, § 4, vijfde lid, en 18*ter*, § 4, vijfde lid, voorzien in twee verschillende termijnen, namelijk respectievelijk tien en vijf jaar maximum.

B.37. Artikel 24*ter*, § 4, vijfde lid, van de ordonnantie van 19 juli 2001 en artikel 18*ter*, § 4, vijfde lid, van de ordonnantie van 1 april 2004 regelen de bewaring van de persoonsgegevens door de distributienetbeheerder. Krachtens die bepaling mogen de persoonsgegevens afkomstig van de elektriciteitsmeters niet langer worden bewaard dan « noodzakelijk is voor de verwezenlijking van de doeleinden waarvoor ze werden verzameld ». In elk geval kan die termijn niet langer duren dan tien jaar voor de gegevens afkomstig van slimme elektriciteitsmeters (voormeld artikel 24*ter*, § 4, vijfde lid), en niet meer dan vijf jaar voor de gegevens afkomstig van slimme gasmeters (voormeld artikel 18*ter*, § 4, vijfde lid).

B.38.1. Daar artikel 18*ter*, § 4, vijfde lid, van de ordonnantie van 1 april 2004 bepaalt dat de bewaartermijn wat betreft de gegevens afkomstig van de slimme gasmeters in elk geval niet meer mag bedragen dan vijf jaar, is de kritiek van de verzoekende partijen op een verkeerd uitgangspunt gebaseerd in zoverre die laatste een overschrijding van de termijn van vijf jaar aanvoeren.

B.38.2. Voor het overige kan het gegeven dat is voorzien in twee verschillende bewaartermijnen wat betreft de gegevens voor respectievelijk de slimme elektriciteitsmeters en de slimme gasmeters de bepalingen die in het kader van dat middel worden aangevoerd, niet schenden.

B.38.3. Het Hof moet derhalve alleen nagaan of artikel 24*ter*, § 4, vijfde lid, van de ordonnantie van 19 juli 2001, in zoverre het de bewaartermijn vaststelt van de persoonsgegevens afkomstig van een slimme elektriciteitsmeter, bestaanbaar is met de in het middel aangevoerde bepalingen.

B.39.1. Artikel 5, lid 1, e), van de AVG legt het beginsel van een beperking in de tijd met betrekking tot de bewaring van de persoonsgegevens vast, meer bepaald niet langer dan noodzakelijk is in het licht van de doeleinden waarvoor de persoonsgegevens worden verwerkt.

Artikel 17, lid 1, a), van de AVG, dat dezelfde idee vertolkt, legt het recht vast voor de betrokken persoon om de wissing van hem betreffende persoonsgegevens te verkrijgen, alsook de daarmee samenhangende verplichting voor de verwerkingsverantwoordelijke om die gegevens zonder onredelijke vertraging te wissen wanneer zij niet langer nodig zijn voor de doeleinden waarvoor zij zijn verzameld of anderszins verwerkt.

De mogelijkheid voor de betrokken persoon om te verkrijgen dat zijn gegevens worden gewist, doet zich dus in principe voor nadat de termijn is verlopen die nodig is voor het verwezenlijken van de doeleinden van de verzameling of de verwerking.

B.39.2. Door de distributienetbeheerder toe te staan persoonsgegevens afkomstig van slimme elektriciteitsmeters langer te bewaren dan vijf jaar op voorwaarde dat zulks nodig is voor het verwezenlijken van de doeleinden waarvoor zij zijn verzameld, maar met een maximumtermijn van tien jaar, ligt artikel 24ter, § 4, vijfde lid, van de ordonnantie van 19 juli 2001 in het verlengde van zowel artikel 5, lid 1, e), als artikel 17, lid 1, a), van de AVG.

De bewaartermijn van de persoonsgegevens is immers strikt beperkt tot de tijd die nodig is voor het verwezenlijken van de doeleinden waarvoor zij zijn verzameld, hetgeen overeenstemt met de vereiste van artikel 5, lid 1, e), van de AVG. Na die termijn kan de netbeheerder die gegevens niet meer bewaren en kan de betrokkene verkrijgen dat die persoonsgegevens met betrekking tot zijn persoon worden gewist, overeenkomstig artikel 17, lid 1, a), van dezelfde verordening. Bovendien voorziet de bestreden bepaling in een absolute maximumtermijn van tien jaar.

Daar de bewaartermijn van de persoonsgegevens strikt beperkt is tot de tijd die nodig is voor het verwezenlijken van de doeleinden waarvoor zij werden verzameld, kan het recht op de wissing aldus niet worden uitgeoefend gedurende die termijn die strikt beperkt is tot het

verwezenlijken van die doeleinden zonder dat zulks een schending inhoudt van artikel 5, lid 1, e), noch van artikel 17, lid 1, van de AVG.

Derde onderdeel

B.40. De verzoekende partijen voeren aan dat het begrip « uitbatingsbedrijf » in artikel 24*ter*, § 4, eerste lid, van de ordonnantie van 19 juli 2001, en in artikel 18*ter*, § 4, eerste lid, van de ordonnantie van 1 april 2004 vaag is en onbestaanbaar is met de AVG.

B.41.1. Artikel 24*ter*, § 4, eerste lid, van de ordonnantie van 19 juli 2001 en artikel 18*ter*, § 4, eerste lid, van de ordonnantie van 1 april 2004 bepalen :

« De netbeheerder is, alleen of samen met één of meerdere uitbatingsbedrijven volgens de modaliteiten die zijn vastgelegd krachtens het technisch reglement, verantwoordelijk voor de verwerking van persoonsgegevens afkomstig van de slimme meters. In die hoedanigheid waakt hij erover dat de slimme meters conform de toepasselijke technische normen zijn, hij waakt eveneens over de veiligheid van het slimme net en de mededeling van gegevens, de waarborg op de bescherming van de privacy van de netgebruikers, met name bij de verwerking van persoonsgegevens ».

Die bepaling definieert de verantwoordelijke voor de verwerking van de persoonsgegevens afkomstig van de slimme meters als de distributienetbeheerder, alleen of samen met een of meer « uitbatingsbedrijven », volgens de regeling die is vastgelegd krachtens het technisch reglement.

De technische reglementen worden aangenomen, na goedkeuring van BRUGEL, volgens de procedure die respectievelijk is vastgesteld bij artikel 9*ter* van de ordonnantie van 19 juli 2001 en bij artikel 9 van de ordonnantie van 1 april 2004. De technische reglementen worden bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* en op de website van BRUGEL en van de netbeheerder.

B.41.2. De parlementaire voorbereiding vermeldt :

« Als deze verwerking gebeurt door de distributienetbeheerder alleen of samen met zijn exploitatiefilialen, volgens de voorwaarden vastgelegd in het technisch reglement, om zijn opdrachten van algemeen belang uit te voeren, berust de verwerking op een legitieme

verwerking in de zin van artikel 5, b), c) en e), van de wet van 8 december 1992 tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens. Als deze verwerking gebeurt door een derde, moet ze berusten op de uitdrukkelijke instemming van de eindafnemer, overeenkomstig artikel 5, a), van de wet van 8 december 1992. De gangbare praktijk die erin bestaat ‘ in te stemmen ’ via een clause in de algemene voorwaarden kan niet langer als geldig worden weerhouden » (*Parl. St.*, Brussels Hoofdstedelijk Parlement, 2017-2018, A-664/1, pp. 21-22).

B.42.1. Artikel 4, 7), van de AVG definieert het begrip « verantwoordelijke voor de verwerking » als volgt :

« een natuurlijke persoon of rechtspersoon, een overheidsinstantie, een dienst of een ander orgaan die/dat, alleen of samen met anderen, het doel van en de middelen voor de verwerking van persoonsgegevens vaststelt; wanneer de doelstellingen van en de middelen voor deze verwerking in het Unierecht of het lidstatelijke recht worden vastgesteld, kan daarin worden bepaald wie de verwerkingsverantwoordelijke is of volgens welke criteria deze wordt aangewezen ».

B.42.2. Artikel 4, 8), van de AVG definieert het begrip « onderaannemer » als volgt :

« Een natuurlijke persoon of rechtspersoon, een overheidsinstantie, een dienst of een ander orgaan die/dat ten behoeve van de verwerkingsverantwoordelijke persoonsgegevens verwerkt ».

B.42.3. Artikel 26, met als titel « Gezamenlijke verwerkingsverantwoordelijken », van de AVG bepaalt :

« 1. Wanneer twee of meer verwerkingsverantwoordelijken gezamenlijk de doeleinden en middelen van de verwerking bepalen, zijn zij gezamenlijke verwerkingsverantwoordelijken. Zij stellen op transparante wijze hun respectieve verantwoordelijkheden voor de nakoming van de verplichtingen uit hoofde van deze verordening vast, met name met betrekking tot de uitoefening van de rechten van de betrokkene en hun respectieve verplichtingen om de in de artikelen 13 en 14 bedoelde informatie te verstrekken, door middel van een onderlinge regeling, tenzij en voor zover de respectieve verantwoordelijkheden van de verwerkingsverantwoordelijken zijn vastgesteld bij een Unierechtelijke of lidstaatrechtelijke bepaling die op de verwerkingsverantwoordelijken van toepassing is. In de regeling kan een contactpunt voor betrokkenen worden aangewezen.

2. Uit de in lid 1 bedoelde regeling blijkt duidelijk welke rol de gezamenlijke verwerkingsverantwoordelijken respectievelijk vervullen, en wat hun respectieve verhouding met de betrokkenen is. De wezenlijke inhoud van de regeling wordt aan de betrokkene beschikbaar gesteld.

3. Ongeacht de voorwaarden van de in lid 1 bedoelde regeling, kan de betrokkene zijn rechten uit hoofde van deze verordening met betrekking tot en jegens iedere verwerkingsverantwoordelijke uitoefenen ».

B.43.1. Het begrip « uitbatingsbedrijf » in de tekst van de bestreden bepalingen is niet nieuw, maar verwijst naar een begrip dat reeds vóór de aanneming van de ordonnantie van 23 juli 2018 bestond in de ordonnanties van 19 juli 2001 en van 1 april 2004, en dat toelaat de draagwijdte van de bestreden bepalingen te verduidelijken.

Aldus bepalen artikel 9, § 2, van de ordonnantie van 19 juli 2001 en artikel 7, § 2, van de ordonnantie van 1 april 2004 dat de distributienetbeheerder « de dagelijkse uitbating van zijn activiteiten geheel of gedeeltelijk [kan] toevertrouwen aan één of meer uitbatingsbedrijven », onder de voorwaarden die in die artikelen worden gedefinieerd.

Artikel 9, § 3, van de ordonnantie van 19 juli 2001, hersteld bij artikel 6 van de ordonnantie van 23 juli 2018, evenals artikel 7, § 3, van de ordonnantie van 1 april 2004, hersteld bij artikel 57 van de ordonnantie van 23 juli 2018, bepaalt overigens :

« Als de opdrachten gedelegeerd werden aan uitbatingsbedrijven bedoeld in § 2, geeft de distributienetbeheerder aan Brugel toegang tot de rekeningen, facturen en het budget van deze bedrijven, binnen de grenzen van de controle die hij alleen of gezamenlijk met andere over hen uitoefent; Brugel mag hem alle noodzakelijke en relevante informatie vragen over de voorwaarden voor de uitbating of voor de uitvoering van de gedelegeerde verplichtingen en opdrachten ».

In de parlementaire voorbereiding van de ordonnantie van 23 juli 2018 wordt, in verband met de ontworpen artikelen 6 en 57, uiteengezet :

« Deze artikelen hebben betrekking op de delegatie door de DNB van sommige van zijn verplichtingen en opdrachten aan een of meerdere derde bedrijven. De huidige ordonnanties laten een dergelijke delegatie reeds toe, mits de naleving van strikte voorwaarden, zoals het bestaan van daadwerkelijke controle van de DNB op de uitoefening van de gedelegeerde verplichtingen en opdrachten. Voor wat de openbaredienstverplichtingen betreft, leggen de huidige ordonnanties op dat de modaliteiten van de delegatie door de distributienetbeheerder goedgekeurd moeten worden door de Regering, na advies van Brugel.

Momenteel lijkt het nodig de waarborgen die de ordonnanties in geval van delegatie voorzien aan te passen aan de huidige evolutie van de Belgische energiemarkt.

Dit ontwerp van ordonnantie biedt Brugel de mogelijkheid controle uit te voeren op de uitoefening van de activiteiten die door de DNB aan een derde exploitatiemaatschappij

werden gedelegeerd, die hij controleert of mee controleert, zoals de firma Atrias, binnen het kader waarvan de netbeheerders en de leveranciers samen de evoluties van de [*Message Implementation Guide*] vastleggen » (*Parl. St.*, Brussels Hoofdstedelijk Parlement, 2017-2018, A-664/1, pp. 11-12).

B.43.2. Uit hetgeen voorafgaat, vloeit voort dat, wanneer de opdrachten van de distributienetbeheerder worden gedelegeerd aan een of meer uitbatingsbedrijven, die delegatie wordt gekoppeld aan meerdere strikte voorwaarden en de uitoefening van de gedelegeerde activiteiten wordt onderworpen aan de controle van BRUGEL.

B.43.3. Indien, te dezen, de distributienetbeheerder aan een of meer uitbatingsbedrijven activiteiten delegeert met betrekking tot de verwerking van persoonsgegevens afkomstig van slimme meters, dan zullen de voorwaarden waaronder de netbeheerder de verantwoordelijkheid zal uitoefenen voor de verwerking van de gegevens samen met die uitbatingsbedrijven, ongeacht of zij handelen als onderaannemer of als gezamenlijke verantwoordelijke in de zin van de bepalingen van de AVG aangehaald in B.42, moeten worden gedefinieerd in de technische reglementen, bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* en op de website van BRUGEL en van de netbeheerder.

B.43.4. In tegenstelling tot wat de verzoekende partijen aanvoeren, is het begrip « uitbatingsbedrijf » gebruikt in artikel 24*ter*, § 4, eerste lid, van de ordonnantie van 19 juli 2001 en in artikel 18*ter*, § 4, eerste lid, van de ordonnantie van 1 april 2004, niet vaag, noch onverenigbaar met de AVG.

Het is duidelijk dat het begrip « uitbatingsbedrijf » gebruikt in de bestreden bepalingen, het bedrijf is dat, in voorkomend geval, een of meer activiteiten toevertrouwd krijgt met betrekking tot de verwerking van persoonsgegevens afkomstig van slimme meters, overeenkomstig artikel 9 van de ordonnantie van 19 juli 2001 of artikel 7 van de ordonnantie van 1 april 2004, vermeld in B.43.1. Zowel de distributienetbeheerder als die eventuele uitbatingsbedrijven [, ongeacht of zij handelen in de hoedanigheid van « onderaannemer » of « gezamenlijke verantwoordelijke » zullen enkel persoonsgegevens afkomstig van slimme meters kunnen verwerken om wettelijke of reglementaire opdrachten van de distributienetbeheerder uit te voeren, met inachtneming van de waarborgen vastgesteld bij de voormelde artikelen 24*ter*, § 4, en 18*ter*, § 4.

B.44. Uit wat voorafgaat, vloeit voort dat het tweede middel niet gegrond is.

Wat betreft het derde middel

B.45.1. De verzoekende partijen leiden een derde middel af uit de schending van artikel 23, derde lid, 4°, van de Grondwet, van artikel 6, lid 1, van het Verdrag betreffende de Europese Unie, van artikel 35 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie en van « het voorzorgsbeginsel en het *standstill*-beginsel ».

B.45.2. Aangezien de verzoekende partijen niet aantonen hoe artikel 6, lid 1, van het Verdrag betreffende de Europese Unie en artikel 35 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie geschonden zouden zijn, in samenhang gelezen met artikel 23 van de Grondwet, beperkt het Hof zijn onderzoek tot de aangevoerde schending van artikel 23, derde lid, 4°, van de Grondwet.

Eerste onderdeel

B.46. De verzoekende partijen voeren in essentie aan dat de uitrol van de slimme meters een aanzienlijke achteruitgang teweegbrengt in de bescherming van het recht op een gezond leefmilieu, in zoverre die meters elektromagnetische stralen uitzenden waarvan de onschadelijkheid voor de mens niet kan worden vermoed. De verzoekende partijen bekritisieren meer bepaald artikel 24ter, § 2, laatste lid, van de ordonnantie van 19 juli 2001, ingevoegd bij het bestreden artikel 24 van de ordonnantie van 23 juli 2018, dat de Brusselse Hoofdstedelijke Regering ertoe machtigt « in voorkomend geval » te bepalen in welke gevallen en onder welke voorwaarden de distributienetbeheerder voorziet in « alternatieve technologische oplossingen » binnen de woning, voor iedere persoon die verklaart elektrogevoelig te zijn en die daarom verzoekt; die machtiging zou niet dwingend zijn en zou worden uitgeoefend volgens criteria die volkomen vaag blijven. De verzoekende partijen bekritisieren eveneens het feit dat artikel 18ter van de ordonnantie van 1 april 2004, ingevoegd bij het bestreden artikel 67 van de ordonnantie van 23 juli 2018, geen enkele bepaling bevat met betrekking tot elektrogevoeligheid.

B.47. Artikel 23 van de Grondwet bepaalt :

« Ieder heeft het recht een menswaardig leven te leiden.

Daartoe waarborgen de wet, het decreet of de in artikel 134 bedoelde regel, rekening houdend met de overeenkomstige plichten, de economische, sociale en culturele rechten, waarvan ze de voorwaarden voor de uitoefening bepalen.

Die rechten omvatten inzonderheid :

[...]

4° het recht op de bescherming van een gezond leefmilieu;

[...] ».

Artikel 23 van de Grondwet bevat een *standstill*-verplichting die eraan in de weg staat dat de bevoegde wetgever het beschermingsniveau dat wordt geboden door de van toepassing zijnde wetgeving, in aanzienlijke mate vermindert zonder dat daarvoor redenen zijn die verband houden met het algemeen belang.

B.48.1. Artikel 24ter, § 2, van de ordonnantie van 19 juli 2001, ingevoegd bij het bestreden artikel 24 van de ordonnantie van 23 juli 2018, bepaalt :

« Voor de in art. 24ter, § 1, omschreven niches, mag niemand de installatie of het onderhoud van een slimme meter weigeren. Eenmaal een meter geplaatst is, mag niemand vragen deze weg te halen.

[...]

Na een onafhankelijk en vergelijkend onderzoek dat ertoe strekt een objectieve diagnose te stellen van de elektrogevoeligheid en de impact ervan op de volksgezondheid in het Brussels Gewest te bepalen en dat binnen drie jaar na de inwerkingtreding van de ordonnantie wordt uitgevoerd door een comité van deskundigen, stelt de Regering, in voorkomend geval, de gevallen en regels vast volgens welke de distributienetbeheerder alternatieve technologische oplossingen in de woningen aanbiedt aan eenieder die beweert elektrogevoelig te zijn en daartoe een aanvraag indient ».

B.48.2.1. Het laatste lid van artikel 24ter, § 2, van de ordonnantie van 19 juli 2001 vloeit voort uit een amendement dat als volgt werd verantwoord :

« Overeenkomstig artikel 23 van de Grondwet, dat het recht op de bescherming van een gezond leefmilieu bekrachtigt, moeten de overheden het probleem van de elektrogevoeligheid

dringend aanpakken. In dat opzicht moet de regering, om meer inzicht in dat ziektebeeld te verwerven, een onafhankelijk en vergelijkend internationaal onderzoek laten uitvoeren dat ertoe strekt een objectieve diagnose te stellen van de elektrogevoeligheid en de impact ervan op de volksgezondheid in het Brussels Gewest te bepalen. Op dit ogenblik bestaan er immers nog geen cijfergegevens over België, maar op basis van de percentages die de WGO heeft verstrekt, kan men extrapoleren dat waarschijnlijk 1 tot 3 % van de bevolking van het Koninkrijk elektrogevoelig is, zijnde tussen 100.000 en 300.000 personen.

Rekening houdend met de bevindingen die het onafhankelijk onderzoek aan het licht zal brengen, zal de DNB, in voorkomend geval, moeten voorzien in de mogelijkheid om filters of andere technologische oplossingen te installeren die de verspreiding van de elektromagnetische velden voortgebracht door de slimme meters in de woningen, met uitsluiting van flatgebouwen, voorkomen voor eenieder die beweert elektrogevoelig te zijn. Rekening houdend met de elektrische technologieën die in die situaties worden gebruikt, kunnen de prosumers, de gebruikers van het distributienet die over een elektrisch voertuig beschikken, de afnemers die meer dan 6.000 kWh per jaar verbruiken en degenen die over een opslageenheid beschikken, geen aanspraak maken op die uitzondering » (*Parl. St.*, Brussels Hoofdstedelijk Parlement, 2017-2018, A-664/2, p. 152).

B.48.2.2. De minister heeft eveneens gepreciseerd :

« Inzake de weerslag van de slimme meters op de gezondheid preciseert de spreekster dat in dit geval sprake is van een emissiekracht die lager is dan 200 mW. Overigens is bekend dat enerzijds de internationale organisaties aanbevelen de blootstelling aan elektromagnetische velden te beperken tot 41,2 V/m ; dat anderzijds in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest de blootstellingsnorm bepaald werd op 6 V/m, i.e. de striktste norm in heel Europa ; en tot slot dat professor Dominique Belpomme, de verdediger van elektrosensibiliteit, pleit voor een beperking tot 0,6 V/m. Het veld dat wordt voortgebracht door een slimme meter bedraagt echter enkel 0,25 V/m op 20 cm van de meter. Ter vergelijking, een GSM kan tot 150 V/m voortbrengen. Die gegevens werden bevestigd door de heer Jacques Vanderstraeten, lid van het comité van deskundigen over niet-ioniserende golven, tijdens zijn hoorzitting door de commissie op 29 mei 2018. Het Frans gezondheidsagentschap oordeelde in een verslag van 2017 dat het weinig waarschijnlijk is dat de slimme meters, gelet op het laag blootstellingsniveau, op korte termijn gevolg hebben voor de gezondheid : de signalen die zij voortbrengen zijn immers evenwaardig met het in werking stellen van een huishoudelijk apparaat zoals een koffiezetmachine. De spreekster leidt daaruit af dat voor zover wij nu weten, niets de mogelijkheid biedt te bevestigen dat de slimme meters een risico kunnen vormen voor de gezondheid.

De minister preciseert bovendien dat het elektrisch veld dat wordt voortgebracht door een slimme meter ongeveer 1 V/m bedraagt, tegen 40 V/m voor een GSM aan het oor, en dat de straling van een dergelijke meter 0,007 μ T op 30 cm bedraagt, i.v.m. 0,4 μ T op 30 cm voor een inductieplaat » (*ibid.*, p. 31).

B.48.3. Hieruit vloeit voort dat het bestreden artikel 24ter, § 2, laatste lid, van de ordonnantie van 19 juli 2001 oplegt om een onafhankelijk en vergelijkend onderzoek te laten uitvoeren door een groep deskundigen, binnen een termijn van drie jaar vanaf de

inwerkingtreding van de ordonnantie van 23 juli 2018, en ertoe strekt de distributienetbeheerder « in voorkomend geval » ertoe te verplichten te voorzien in alternatieve oplossingen – zoals de installatie van filters – die het mogelijk maken rekening te houden met de elektrogevoeligheid.

B.49.1. Anders dan de Waalse en de Vlaamse decreetgever (zie respectievelijk arrest nr. 144/2020 en zaak nr. 7295), heeft de Brusselse ordonnantiegever niet erin voorzien dat de personen die verklaren elektrogevoelig te zijn, alternatieve oplossingen kunnen genieten. Dat is slechts « in voorkomend geval » mogelijk, enkel wat de elektriciteitsmeters betreft, na een onafhankelijk en vergelijkend onderzoek, « binnen een termijn van drie jaar », dat een objectieve diagnose van elektrogevoeligheid mogelijk maakt. Die netgebruikers zullen - minstens voorlopig - geen alternatief voor de installatie van een slimme meter kunnen genieten.

B.49.2. De mogelijke blootstelling aan elektromagnetische straling kan wat betreft de categorie van personen die daardoor een gezondheidsrisico lopen een aanzienlijke achteruitgang betekenen van het bestaande beschermingsniveau van het recht op een gezond leefmilieu. Voor personen die gevoelig zijn aan elektromagnetische velden kan het noodzakelijk zijn om de blootstelling aan dergelijke straling van bij aanvang zoveel mogelijk te beperken.

Voor die aanzienlijke achteruitgang, door toedoen van de slimme meters, bestaat geen redelijke verantwoording, nu de elektromagnetische straling eenvoudig kan worden vermeden door in de mogelijkheid te voorzien van een communicatie via bekabeling in plaats van een draadloze communicatie.

B.49.3. De bestreden artikelen 18ter, § 2, eerste lid, van de ordonnantie van 1 april 2004, wat de gasmeter betreft, en 24ter, § 2, eerste lid, van de ordonnantie van 19 juli 2001, wat de elektriciteitsmeter betreft, schenden bijgevolg artikel 23, derde lid, 4°, van de Grondwet doordat zij niet in een afdoende regeling voorzien voor de elektrogevoelige personen, hetzij door voor die categorie van personen in een afwijking te voorzien van de verplichte installatie van de slimme meter, hetzij door voor elke netgebruiker in de mogelijkheid te voorzien om te kiezen voor een communicatie via bekabeling in plaats van een draadloze communicatie, hetzij in een alternatieve technologische oplossing te voorzien.

Daaruit vloeit voort dat, in afwachting van een optreden van de wetgever waarbij die afdoende regeling die elektrogevoelige personen beschermt, wordt vastgesteld, die laatstgenoemden de installatie van een slimme meter kunnen weigeren of kunnen vragen hem weg te halen.

B.50. Het eerste onderdeel van het derde middel is gegrond in de in B.49.3 aangegeven mate.

Bijgevolg dient het tweede onderdeel van het eerste middel niet te worden onderzocht.

Tweede onderdeel

B.51. De verzoekende partijen bekritisieren het feit dat de bestreden ordonnantie de netgebruikers niet beschermt tegen het brandrisico dat uitgaat van de slimme meters.

B.52. De bestreden ordonnantie staat niet de toepassing in de weg van de verschillende normen houdende de wettelijke en reglementaire vereisten inzake de veiligheid van producten en, in het bijzonder, inzake de bescherming tegen brand, waaraan de in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest geïnstalleerde slimme meters moeten beantwoorden.

In zoverre de grief berust op de hypothese van een onbestaanbaarheid van de slimme meters met die normen of die van een ontoereikendheid van die normen om de netgebruikers te beschermen, heeft hij geen betrekking op de ordonnantie die het voorwerp uitmaakt van het beroep.

B.53. Het tweede onderdeel van het derde middel is niet gegrond.

Om die redenen,

het Hof

- vernietigt artikel 24ter, § 2, eerste lid, van de ordonnantie van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest van 19 juli 2001, ingevoegd bij artikel 24 van de ordonnantie van 23 juli 2018 « tot wijziging van de ordonnantie van 19 juli 2001 betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, de ordonnantie van 1 april 2004 betreffende de organisatie van de gasmarkt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, betreffende wegenisretributies inzake gas en elektriciteit en houdende wijziging van de ordonnantie van 19 juli 2001 betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de ordonnantie van 12 december 1991 houdende oprichting van begrotingsfondsen », en artikel 18ter, § 2, eerste lid, van de ordonnantie van 1 april 2004, ingevoegd bij artikel 67 van de voormelde ordonnantie van 23 juli 2018, in zoverre die bepalingen niet in een afdoende regeling voor de elektrogevoelige personen voorzien;

- verwerpt het beroep voor het overige.

Aldus gewezen in het Frans, het Nederlands en het Duits, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof, op 17 december 2020.

De griffier,

De voorzitter,

F. Meersschaut

F. Daoût